Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.2, maj 2013

Ændret i version 1.15, 1.16, 1.17, 1.18, 1.19 og 1.25, maj 2025

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Tekstkilder

A *Førstetrykket,* 1838 (SJ: 593)

Rettelsesliste til A, (SJ:)

Andre udgaver

VU *Værker i Udvalg* 4

Gskv *Grundtvigs skoleverden* 2

Teksten er etableret af Henrik Yde
Punktkommentarer, indledning og tekstredegørelse er skrevet af Henrik Yde, redigeret af Holger Berg og Johnny Kondrup

Tilsyn ved punktkommentarer og indledning dr.theol. K.E. Bugge

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2026

|[A:i]

Skolen for Livet

og

Academiet i Soer

borgerlig betragtet

af

Nik. Fred. Sev. Grundtvig,
Historieskriver.

1838

|[A:ii] |[A:1] |Gskv:79 |VU:199

Skolen for Livet

og

Academiet i Soer

borgerlig betragtet

af

Nik. Fred. Sev. Grundtvig
Historieskriver.

---

1 *Lyset* og *Livet* er Tvillinger bolde,
Døden alene kan skille dem ad!

Kjøbenhavn.
1838
Forlagt af den Wahlske Boghandel.
Trykt hos C. Græbe & Søn.
1838.

|[A:2] |[A:3]

1 Moders Navn er en himmelsk Lyd,
Saa vide som Bølgen blaaner,
Moders Røst er den Spædes Fryd,
Og glæder naar Issen graaner,
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,

Sødt i Eftermælet!

2 Moders Røst er den Vuggesang,
Der huer os bedst af Alle,
Modersmaal har en himmelsk Klang,
Naar Børnene “Moder” lalle,
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

3 Modersmaal er de Faures Sprog,
Os tryller i Ungdomstide;
Modersmaal er den Kiæres og,
Vi favne som Duer hvide,
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

4 |A:4Modersmaal var de Kongers Sprog,
Vi mindes med Fryd og hædre;
Modersmaal var de Kæmpers og,
Vi kalde med Stolthed Fædre,
|Gskv:80Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

5 Modersmaal er det *Kraftens* Ord,
Som lever i *Folkemunde,*
Som det *elskes* i Syd og Nord,
Saa sjunges der sødt i Lunde,
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

6 Modersmaal er det Rosenbaand,
Som Store og Smaa omslynger,
I det lever kun *Fædres Aand,*
Og deri kun Hjertet gynger,
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

7 Modersmaal er vort Hjertesprog,
Kun løs er al fremmed Tale,
Det alene i Mund og Bog
Kan vække et Folk af Dvale,
|A:5Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,

Sødt i Eftermælet!

8 Modersmaalet ved Øresund,
Og trindt i de grønne Lunde,
Deilig klinger i allen Stund,
Men deiligst i Pigemunde,
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

9 |Gskv:81Modersmaalet i *Danevang*
Er Fædrenes *Kæmpevise,*
Høre vi den i Pigesang,
Da trykke vi Langbeen Rise,
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

10 Bort da flyve med Vildgiæs graa
Hvad Mund har fra Moder stjaalet,
Synger for os, I Piger smaa!
Saa prise vi Modersmaalet,
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

11 |**A:6**Skjalde krandses om Land for Sang,
Men Ingen saa godt som *Hjarne,*
Mildt som Skjalde i *Danevang*
Af Piger ved Høi og Arne,
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

12 Derfor lægge af Hjertensgrund
Vi Alle, som Aanden lyde,
Tusind Viser i Pigemund,
Som monne sig mildt tilbyde,
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

13 Tusind Viser om Folk og Drot,
Om Venner ad Fædrelandet,
Tusind Viser om Stort og Smaat,
|Gskv:82Af Smil og af Taarer blandet,
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,

Sødt i Eftermælet!

14 Tusind Viser om Moder sød,
Den liflige *Dannekvinde,*
Og om Hvilen i Moderskiød,
Som aldrig os gaaer af Minde,
|A:7Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

15 Tusind Viser om Kys og Klap,
Saa mange, som det skal være,
Som kan synges for Moder skrap
Af Døttre i Dyd og Ære,
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

16 Kys dem kiærlig, I Piger smaa!
Saa favne dem Ungersvende,
Roes de høste paa Bølgen blaa,
Og blomstre ved Agerende,
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

17 Da og klinger i Chor med Staal,
Paa Valen, i Mark og Enge,
Liflig *Pigernes* Modersmaal
I deiligste Vang og Vænge,
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

18 |A:8 |Gskv:83Da og klinger i Aftenstund,
Paa Sø mellem Bøgeskove,
Skjaldens Vise fra Pigemund
Og ønsker ham sødt at sove,
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

19 Yndig seiler da Skjaldens Kvad
Med Bør over Tidens Bølger,
Yndig stiger af Tonebad
Den Roes som med Visen følger,
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,

Sødt i Eftermælet!

Længe leve i *Danevang*
Smaapigernes Maal det søde!
Op det stande i Pigesang
Hvad Godt der i *Danmark* døde,
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

|[A:9]

Fortale

Det *Danske Firkløver* var Titelen paa en lille Bog, jeg skrev for et Par Aar siden om " *Konge* og *Folk, Fædreneland* og *Modersmaal* " og blev den end, som det synes, læst af Faa og ændset af endnu færre, saa har jeg dog havt den Glæde at erfare, den tækkedes, hvor Hjertet slaaer varmest for det Danske Firkløver, og det er mig til større Opmuntring end Manges Ligegyldighed kan være mig til Mistrøstning, saa jeg vil nu trøstig begynde hvor jeg slap, ved den *Danske Høiskole* nemlig, som jeg ønsker og haaber skal krone *Frederik* den *Sjettes* kongelige Storværk |Gskv:84og fuldende hvad der i meer end et halvt Aarhundrede var Hans Hjertes Begiæring og Hans Bestræbelsers Maal: *Danmarks Gienfødelse* nemlig til et nyt Levnetsløb i den gamle Aand, men i en Skikkelse, som passer til de forandrede Tider. Vel kan jeg umuelig stræbe at vise Nødvendigheden af en *Dansk* Høiskole, der i alle Henseender er lige det *Modsatte* af den *Latinske,* uden frit at yttre min Overbeviisning om denne, og i det Hele om det fremmede, stive, tvungne og døde *Skolevæsen* fra *Middelalderen,* der, hvis det nogensinde var levende, dog for længe siden har overlevet sig selv og ar|**A:10**beider nu paa at bringe alle Christenhedens Folkefærd til det Samme; men Man misforstaaer mig dog aldeles, hvis Man tænker, jeg derfor miskiender enten vore høilovlige *Kongers* eller vore giæve *Fædres* flittige Bestræbelser for hvad der efter deres Tro eller Skiøn var nyttig Oplysning eller |VU:200Veien dertil. Fejltagelser og Misgreb kan Man ikke give andre Navne, uden at giøre dem ukiendelige, og ei kalde ubetydelige, naar Man, om mueligt, vil afvende den ubodelige Skade, hvormed de true Menneske og Folke-Livet, men Feiltagelser og Misgreb i Oplysnings-Sagen, der udsprang af dybt indgroede, ved deres Ælde og gudelige Skin ligesom helligede

Fordomme, dem kunde Man kun undgaaet ved *Ligegyldighed* for det store Anliggende, til det under Forsynets Styrelse klarede sig selv, saa de ædle Bestræbelser beholde deres Ære og kan, hvor Feilen rettes, ei engang siges i det Hele at have forfeilet deres Maal. Ligesaalidt maa Man tænke, jeg, om end min Magt dertil var ligesaa fuldstændig, som min Afmagt er, vilde nedrive og forstyrre de gamle Indretninger, som jeg meget mere vilde overlade til Tiden og sig selv, vis paa, at alt Saadant falder kun *betimelig,* naar det falder af sig selv, fordi det Ny og Hensigtsmæssige har oplyst Alles Øine om sit Fortrin og vundet Hjerterne. Hvad jeg vilde, naar jeg raadte for det, og hvad jeg derfor kalder raadeligt, er blot at *bortrydde Hindringerne* for en ny Skole-Bygning og arbeide flittig paa den, og da lade falde, hvad ei kan staae paa sine egne Been. Fra vor *Almue-Skole* ønskede jeg derfor |Gskv:85blot *Mulcterne* og al *Tvangen* borte, der har gjort den forhadt, thi er den *Læsning* og *Skrivning,* Man |**A:11**der kan lære, end neppe meget værd, saa ansees den dog almindelig derfor og er i vore Dage en stor Deel af Almuen nødvendig. Og skiøndt *Latin-Skolen,* efter min Overbeviisning, ei blot er unødvendig men meget skadelig og en Moder til *al* vor Elendighed, saa bør den dog blive staaende, saalænge endnu Mange ansee den for *Kirkens* uundværlige *Støtte,* en *Chinesisk Mur* mod *Barbariet* og et Hyttefad for al historisk Videnskabelighed, thi denne grundløse, men dybt indgroede Fordom vil falde bort af sig selv, saasnart Man seer, at den *Danske Skole* virkelig giør *Kirken* langt mere levende og frugtbar for *Danske Folk,* udbreder langt mere *Kiærlighed til Danmark* og Forstand paa Dets Tarv, og bliver Vuggen for en *historisk* Videnskabelighed, der ikke smedder sine Dyrkere i Lænker til de *døde* Sprog og deres Grave eller Grammatiker, men sammenknytter dem levende med Fortidens Slægter, nærmest med vore Nordiske Fædre. At en saadan *Dansk Høiskole* maa finde en beskeden Plads i *Danmark* ved Siden ad den *Latinske,* og træde i levende Virksomhed, kun det er mit brændende Ønske og naar kun det maa opfyldes, skal jeg ikke have synderligt imod at de Døde begrave deres Døde til Dagenes Ende.

|[A:12] |VU:201

Skolen for Livet.

---

3 – om *Danebod* at tale,
Naar hun er i *Dvale!*

---

*S*kolen for *Døden* kiende vi, desværre, kun alt for godt, ja, den kiende ikke blot vi, som gik i den Skole, der sætter sin Ære i at hvile paa "de *døde* Sprog", og bekjender at *Grammatikalsk* Fuldkommenhed og *Lexikalsk* Fuldstændighed er Idealet, den paa Livets Bekostning og med dets Opoffrelse stræber at nærme sig, nei *Skolen* for *Døden* kiender hos os hele Folket, thi det er uden Undtagelse Enhver, som *begynder* med *Bogstaver* |Gskv:86og *ender* med *Bogkundskab,* stor eller lille, følgelig Alt hvad der igiennem mange Aarhundreder *kaldtes* Skole, Alt hvad endnu *kaldes* saa. *Døde* er nemlig alle *Bogstaver,* om de end skreves med Englefingre og Stjernepenne, og *død* er al muelig *Bogkundskab,* som ikke sammensmelter med et tilsvarende Liv hos Læseren, og *aandsfortærende, dræbende* er ikke blot *Mathematiken* og *Grammatiken* men alt betydeligt *Hovedbrud* for Mennesket i *Barnealderen,* før *Hjernen* med det øvrige *Legeme* er ret udviklet og førend Livet, det *indvortes* saavelsom det *udvortes,* |**A:13**er blevet os saa vidt bekiendt, at vi kan gienfinde det i Beskrivelsen og føle en naturlig Lyst til at oplyses om dets Vilkaar. Ved derfor at ville indplante *Alderdommens* Orden og Stilhed, Betænksomhed og Klogskab i Børnene, indpode vi dem kun *Døden* i Alderdommens Svaghed baade paa Sjæl og Legeme; hos Mange af dem tilintetgiøre vi aldeles *Livs-Kraften,* saa de alt som halvvoxne Drenge hensvinde som Skygger, og hos dem Alle arbeide vi paa at nedbryde *Menneske-Naturen,* ved at trodse dens Love, saa om det *dyriske Liv* end seirer, forefinder det i sin *Ungdoms-Kraft* sædvanlig kun *Menneske-Livet* hos os som en *unaturlig Olding,* der kun mægter i sin Dagbog at beskrive og fordømme sin daglige Trældom under Dyriskhedens Aag. Dette er ingenlunde en Grille af mig, heller ingenlunde blot en sørgelig Bemærkning af kyndige, menneskekiærlige Læger, især i *England* og *America,* men tillige en giennemgribende Sandhed, som den *daglige Erfaring* og hvert Blad i Nyaarstidens Historie for hvert opladt Menneske-Øie aabenbarer og stadfæster. *Grundfeilen,* hvoraf dette vort Skole-Raseri for *Drenge-Videnskabelighed* eller rettere for de underjordiske |VU:202Guder, maa udledes, er, som de *Engelske Læger* meget rigtig bemærke, den *Modsætning* Man indbilder sig, der er mellem *Sjæl* og *Legeme,* saa hvad Legemet taber maa Sjælen vinde, og skiøndt denne *Modsætning* ligesaalidt som Følgerne, |**A:14**Man deraf drog, er i *Christendommens Aand,* har dens Bogstav og Skygge dog unægtelig tjent til at hellige begge Dele, da vore Fædre, naar Skolen lagde os i Graven eller forkvaklede dog vor sunde |Gskv:87Menneske-Natur og fortærede vor *Livskraft,* aabenbar trøstede sig ved, at det *kun* var *Legemet,* der sloges ihjel, kun vor *aldeles fordærvede Natur,* der mishandledes, og at naar vi kun havde lært *vor Bog* og *Bibelsprog* med de Bedste, da havde vi

derved faaet Brev paa det *evige Liv,* som den timelige Død, langtfra at skille os ved, netop var den eneste Vei og ønskelige Overgang til. Denne *Overtro* med *christeligt Skin* er nu vist nok langt fra enten at trykke eller trøste ret Mange i vore Dage, men hvad *Fædrene* især tilskrev *den Christendom,* der kan læres af *Bøger* og *paanødes* Børn, det tilskriver Man nu sædvanlig *al Bogkundskab* og *mechanisk Eftertanke,* saa det skal være en *evig Vinding* for *Sjælen,* hvor unyttig, ja, hvor skadelig de end *timelig* maatte vise sig baade for *Sjæl* og *Legeme,* for al den *Dygtighed,* Menneske-Livet fik Anlæg til, og for al den *Virksomhed,* hvorpaa vor timelige Velfærd, Munterhed og sunde Forstand, efter *Forsynets* Villie og vor Naturs Beskaffenhed øiensynlig beroer! Hvor nu denne unaturlige Partiskhed for *Døden* hersker, nytter det vist nok ikke med Sort paa Hvidt at forsvare *Livet* eller opregne Skolens dødelige Synder, men vi, som enten ved naturlig Styrke |A:15eller særdeles gunstige Omstændigheder beholdt menneskelig Livskraft nok til at giennemgaae Sygdommen, og som see, hvorledes Skolen arbeider paa at nedbryde de sidste Levninger af vor herlige Natur, saa alle *dannede* Folk maae blive Slaver af *Dyriskheden* hos dem selv og *Barbariet* udenfor dem, vi kan dog ikke Andet end vidne, formane og advare, først med Tale og Exempel, saavidt de række, og dernæst med Pennen, om aldrig for Andet, saa dog for at bevise, hvor *døde* og *magtesløse* de *Bogstaver* ere, for hvilke Man opoffrer Børnenes Liv og hvoraf Man venter sig evige Frugter. Sagen er ikke heller nær saa fortvivlet, som den seer ud, og allermindst i *Danmark,* hvor den saakaldte "*dannede Verden*" dog i Grunden er meget *naturligere* end den seer ud eller tør være sig selv bekiendt, saa her vil det være en stor Sjeldenhed, om Nogen virkelig ønsker sig selv eller sine Børn at døe af Dannelse og boglig Konst. Hos os i det Mindste vil |Gskv:88derfor *Tale* og *Skrift* til Dødens |VU:203Ærgrelse og Livets Tarv sikkert vinde tilstrækkeligt Medhold og, saa at sige, almindeligt Bifald, saasnart Man kun lærer at forstaae, hvad Meningen er, og at dette holder haardt, maa ikke forundre os, da baade vi som tale og skrive og de som høre og læse, *netop fordi* vi har Ret i vor Paastand om det døde Skolevæsens Fordærvelighed, maa have stor *Mangel* paa *Livlighed* og være *Fuskere* paa *Modersmaalet*. Følelsen af at vi fattes og trænge dog |A:16høilig til en *Skole for Livet,* har ogsaa nys den høirøstede *Folke-Stemme* baade i *Roskild* og *Viborg* lært os, maa i *Danmark* være meget almindelig, saa naar Man desuagtet beder om *flere Skoler* for *Døden,* da er det aabenbar kun en Feiltagelse, der let lader sig forklare deels af den Mangel paa et klart Øie for Livet, som Skole-Savnet forudsætter, og deels af den *Danske Godtroenhed,* som, naar en Skole, langtfra, som den *Latinske,* selv at bekiende sin "Pagt med Døden", udgiver sig dristig for "Livets trange Vei," immer, indtil videre, vil tage det for en Troes-Artikel. I samme Grad derfor, som vi kan lære os til at tale og skrive naturlig, tydelig, jævnt og munter om denne "Livssag" i Skolen, i samme Grad vil den *Danske* og *levende* Dannelse, hvormed vi saa gierne

vilde have den *Latinske* og *Døde* afløst, blive forstaaet og skattet. Hvad der giver Sagen et fortvivlet Udseende er aabenbar deels den *honette Ambition* hos de fleste *Latinere,* baade Unge og Gamle, baade Store og Smaa, og deels de *Danskes* naturlige Svaghed i Logiken; thi den honette Ambition oprører sig ved den Tanke, at Skole-Gangen ei skulde have været et Kæmpe-Skridt til Oplysning men kun en Krebs-Gang for Livet; og den Logiske Svaghed lader sig, trods de stærkeste Modgrunde og daglig Erfaring, lettelig indbilde, at der *enten i Grammatiken eller i Mathematiken* findes et *Universalmiddel,* hvorved den |**A:17**skiøndt paa en for os *ubegribelig* Maade, i Tidens Længde lader sig helbrede. *Tilsyneladende* er det jo ogsaa virkelig Daarskab at tænke, at *Menneske-Naturen, Folke-Livet* og *Moders-Maalet* skulde kunne vinde deres Sag for en saaledes sammensat (combineret) Ret; men Skin|Gskv:89net bedrager, og det ingensteds meer end i *Danmark,* snart til Sorg og snart til Glæde, saa ligesom vi her, under *Skin* af det Modsatte, har fundet mange gode Ting, vil vi ogsaa finde mægtige *Talsmænd* for Naturen, Livet og Modersmaalet, om saa de *Tals-Mænd* alle skulde gaae i *Kvinde*-Klæder! Ja, derpaa kan og skal vi sikkert regne, at *Danne-Kvinden* og hendes *Døttre* vil snart lære at forstaae os, skiøndt vi snakke lidt forskruet og bagvendt om *Livets,* den raske, kraftige *Virksomheds* og *Modersmaalets* afgjorte |VU:204Fortrin under alle Omstændigheder og især til "*daglig Brug,*" baade fremfor Mathematiken og Grammatiken, Bogstav-Regning og Bogstav-Tegning og alskens Skolastik, og naar vi i *Danmark* har vundet *Kvinden,* da har vi vundet Rigets udødelige *Dronning,* som *Kongen* aldrig ret længe nænner at nægte Noget, ja, da har vi vundet Danmarks *Hjerte,* som *Hovedet* aldrig nænner at knuse. Dette, som da det har sin dybe, naturlige Grund, vil findes meer og mindre at holde Stik allevegne, er nemlig i *Danmark* saa fuldelig og giennemgribende Tilfældet, som neppe no|**A:18**get andet Steds, saa naar her Ingen Andre veed, hvordan en Mand skal bringes til at finde sig i Billighed, veed hans Kone det dog sikkert, og hos os findes neppe nogen gammel *Rector,* end sige ung *Magister,* som de smukke Piger ikke let skulde kunne lære at ophøie *deres* Modersmaal langt over alle *døde Sprog,* her behøver det da blot at blive *Kvinden* klart, at *hendes* Sprog og al den *Oplysning* og *Dannelse,* hun kan naae, uden enten at lære *Mathematik* eller *Latinsk Grammatik,* efter det gamle System maa kaldes *Raahed* og *Barbari,* saa falder det gamle System bort af sig selv. Det seer jeg for mine Øine, hvergang min Kone, trods mit udtrykkelige Forbud og min rørende Skildring af al den Ulykke, deraf kan og rimeligviis vil flyde, har ryddet op og vasket Vindver i mit *Studerekammer,* og nøder mig saa ordenlig til at kysse sig for det, mens jeg kløer mig bag Øret og kan ikke nægte, at Kammeret er blevet lysere og kiønnere, og at de Smaating, der kan være forlagt, lade sig meget nemmere finde end Alt hvad der før skjulde sig i Skumringen under Støv |Gskv:90og Papir-Dynger; thi saaledes vil det bestemt gaae med

det *indvortes* Studerekammer i Dannemænds Hoved, saa snart Dannekvinden faaer Mod paa at rydde op og vaske Vindver *derinde*.

Men er det ikke et Slags *Landsforræderi* at lære det vel smukke, elskværdige, indtagende, i Mændenes Behandling udmærket snilde, men dog aldeles |A:19*ugrammatikalske* og *umathematiske, uvidenskabelige,* altsaa i Grunden *aandløse, ufornuftige* og *barbariske Kiøn* at kiende sine Kræfter, eller dog at giøre Brug af dem i *Skole-Sagen,* som de hidtil, i al Beskedenhed, lod Mændene raade for! Er det ikke en blind physisk Kraft, og det netop den Stærkeste, Farligste og Frygteligste vi gjøre Forbund med for at styrte hvad vi kalde et Tyranni, uden at have mindste Borgen for, at den ei i sin blinde Virksomhed vil giøre Ondt værre og kaste os hovedkulds tilbage i *Barbariet!*

Hvad jeg hertil kunde og vilde svare, hvis *det* smukke Kiøn, vi her |VU:205tale om, *ei* var *Dannekvinden* og *hendes* ægte *Døttre,* eller hvis jeg ikke var en Smule Historiker og Nordisk Skjald, det veed jeg vist nok ikke, men nu taler Sagen for sig selv; thi baade maa jeg, saavelsom alle *Danmarks* alvorlige *Digtere,* takke *Dannekvinden* og hendes *Døttre* for at vi ikke, som de *Nordamerikanske,* maatte udvandre for at finde Læsere, og som *Historiker* tør jeg paastaae, at *den* Deel af det smukke Kiøn, der misbrugde sin Overlegenhed til Aandens og til Livets Skade, det var *ikke* dem, der vil slutte Forbund med mig, *ikke Naturlighedens, Modersmaalets* og den *nyttige Virksomheds* Veninder, men netop det Modsatte, medens *Dannekvinden* fødte og hendes *Døttre* krand|A:20sede baade *Heltene,* der værgede Riget mod alle *Barbarer,* og *Skjaldene,* der i hvert Land er Folke-Aandens fødte Præster, og *Sagamændene,* som reiste Daaden talende Mindesmærker. Hertil kommer endelig, at det er *ingenlunde* af *Mangel* paa gyldige *Grunde* mod *den* Skole, der bekæmper *Naturen, Folkelivet* og *Modersmaalet,* jeg føler min Trang til det *smukke Kiøns* Bistand, men kun fordi den urimelige Forkiærlighed for *Unatur, Bogorme-Væsen* og *døde Sprog* |Gskv:91trodser alle Fornuft-Grunde, og kan kun overvindes af en anden og stærkere naturlig Kiærlighed til Noget, der sætter *Livet* høit over *Bøgerne* og sammensmelter med *Modersmaalet*. Kun for at vise dette, kun for at sikkre mig Forbundet med *Dannekvinden* og hendes *Døttre,* vise dets Uskyldighed og de velgiørende Følger, den Seier, det lover, nødvendig maa have, kun derfor, og ingenlunde af nogen Tillid til *Fornuft*-Grundes *Virkning* under nærværende Omstændigheder, vil jeg nu stræbe at vise *Nødvendigheden* af en *folkelig* og *borgerlig Høiskole,* der, langtfra aandelig at bandsætte *Dannekvinden* og saare hendes dybeste Følelser, vil være baade efter hendes Hoved og Hjerte.

Først vil jeg da nu stræbe, saa tydelig som mueligt, at sige, hvad jeg forstaaer ved *Skolen* for *Livet,* da jeg har mærket, at de Fleste ei blot har meget dunkle men meget vrange Forestillinger om en |A:21saadan Indretning, der, desværre, endnu kun er til i Ideen og

paa Papiret, saa immer tænker Man, det maa dog være et *bogligt Arbeidshuus,* hvor Man faaer de *Regler* indprændte og indskærpede, hvorefter Man skal rette, forbedre og i Grunden aldeles *omskabe Livet,* hvortil Begyndelsen naturligviis er en *Opløsning,* altsaa en *Død*. Denne *høitydske* Indbildning, at *Livet* kan og skal lade sig *forklare, før* det leves, kan og skal lade sig *omskabe* efter de Lærdes Hoved, denne Indbildning, som maa giøre alle de Skoler, den grunder, til *Opløsningens* og *Dødens* |VU:206Værksteder, hvor Ormene leve flot paa Livets Bekostning, den Indbildning har jeg aldeles forsaget, og paastaaer, at naar *Skolen* virkelig skal blive en for *Livet* gavnlig *Oplysnings-Anstalt,* da maa den for det Første ikke giøre Oplysningen eller sig selv men *Livets Tarv* til sit *Øiemed;* og for det Andet tage *Livet,* som det *virkelig* er, og kun stræbe at oplyse og fremme dets *Brugbarhed;* thi ingen *Skole* kan skabe et *nyt Liv* i os og maa derfor hverken nedbryde det Gamle eller spilde Tiden med at udvikle de Regler, Man mener, et andet og bedre Liv, *naar* vi havde det, vilde følge.

|Gskv:92Da nu Menneske-Livet i al sin Mangfoldighed dog lader sig henføre til tre Hoved-Retninger: den *Gudelige,* den *Borgerlige* og den *Videnskabelige,* saa kan Man ogsaa tænke sig *tre* Slags *Skoler* for *Livet, Kirke-Skolen* nemlig, |A:22*Borger-Skolen* og den *Lærde Skole,* der naturligviis maae have samme Forskjellighed, som det tilsvarende Liv, men ligesom det kun var *Borger-Skolen,* Man i *Roskild* og *Viborg* savnede, skal det ogsaa være den, jeg her vil dvæle ved, og kan det saameget bedre, som det er den Eneste, der kan være *fælles* for os Alle. *Danske Borgere,* oplyste og nyttige Borgere kan og skal vi nemlig *Alle* være, men *Professorer* og *lærde Mænd* kan og skal aabenbar kun meget *Faa* ad Gangen være, og naar vi blot ikke indbilde os at *Kirke-Skolen* kan skabe et gudeligt og christeligt Liv, hvor det *ikke* er, da maae vi nødvendig finde, vi ligesaavel har Kirke-Skoler som *Kirker Nok,* da hvor Livet fattes, *dets* Oplysning er aldeles overflødig. Endelig har vi jo unægtelig snarere for mange end for faa, for store end for smaa Anstalter til at danne *Præster* og *Professorer,* medens vi slet *Ingen* har til at danne *Danske Borgere,* saa at, om end alle vore Skole-Indretninger i Øvrigt var fortræffelige og hensigtsmæssige, var de dog høist *mangelfulde,* saalænge vi fattes en *Høiskole* for det *Folke-* og *Borger-Liv,* vi alle kan og skal deeltage i, og maae desuden betragte som den naturlige *Rod* og *Kilde* til *alle* vore *levende* Bestræbelser, saa naar *dette Liv* ringeagtes og oversees, maa al anden Oplysning ligesaavel blive død i sig selv, som dræbende for Folket og skadelig for Riget.

Jeg veed jo nok, dette er et stort *Kiætteri* |A:23blandt de Lærde, da *Latinerne* nødvendig paastaae, Man fremfor Alt maa *vogte sig* for *Dansken* og alle *Danismer,* naar Man vil blive en *god* Latiner, og bestandig, naar Man skal blive *hjemme* i de Gamle, forflytte sig fra det *Danske Barbari* til den "*Classiske Jordbund*", medens *Mathematikerne* prædike en *reen* Videnskabelighed, der i Grunden

hverken bryder sig om *Liv* |VU:207eller *Død* eller nogen Slags *menneskelig Virksomhed,* og selv i sin Anvendelse er saa universel og kosmopolitisk, at den umuelig kan |Gskv:93indskrænke sig til noget Sprog, eller tage fortrinlig Hensyn paa noget enkelt Folks eller Riges Tarv og Bedste, med mindre Mathematiken der baade i sin Reenhed og Anvendelse finder mest Dyrkelse og friest Spillerum. Uden nu at fragaae mit videnskabelige Kiætteri, som ligger omtrent ligelangt fra begge Confessjoner, og udraaber det *hele,* store *Menneske-Liv,* Slægtens Liv, der ikke udelukker men *indbefatter Folkenes* og *Enkelt-Manden,* for al *sand* og *levende Videnskabeligheds* Gienstand og Opgave, vil jeg dog her med Flid undgaae alle lærde Stridigheder, og kun fra mit jævne, *borgerlige* Stade bemærke, at *Land* og *Folk* er meget ilde tjent med sprænglærde Mænd, som tage sig i Agt for deres *Modersmaal,* og ei stort bedre med dem, der vil have Alting til at gaae op i *Maal* og *Tal,* saa de vilde giøre alle Lande den største Tjeneste, naar de stiftede en " *Lærd Republik*" i *Ny Syd-*|**A:24***Wales* , eller hvor der ellers er Rum Nok, og der enten gjorde *Latinen* til *Modersmaal,* eller *skabde* et *Universal-Sprog,* hvori de med Skibs-Leilighed meddeelde Verden deres Opdagelser, det være sig enten i den *Latinske Grammatik* eller den rene *Mathematik* eller midt imellem. Dette Raad vilde Man ogsaa sikkert have givet dem for længe siden, naar Man ikke havde staaet i den Formening, at de *døde Sprog* og da især den *Latinske Grammatik* ei blot var Kilden til al grundig Lærdom, men ogsaa til den Dannelse, Man maatte ønske alle Statens *Embedsmænd* og kræve af *Præster, Dommere o.s.v.,* og har nu derhos faaet den Ahnelse, at *Mathematiken* kan giøre *Mirakler* til at forbedre og forædle alle *Borgerlige Sysler,* medens den i Forbigaaende *skærper* Forstanden til at forklare alle *muelige* Ting.

For nu at tage dette saa kort og klart som mueligt, vil jeg her lade det staae ved sit Værd, om *Danske Præster, Dommere* o. s. v. for at blive dygtige *Embedsmænd* i deres Slags, nødvendig fra *Barnsbeen* maae pløie den *Latinske Grammatik* og giøre utallige *Latinske Stile,* og siden ved *Universitetet,* foruden *Lærebøger i Mathematik, Astronomi, Physik, Practisk* og *Speculativ Philosophi,* endnu lære, Hine at oversætte og forklare det |Gskv:94*Ny Testamente* paa *Latin,* og Disse at |**A:25**anvende *Romer-Retten* paa *Danske* Forhold og oversætte *Danske* Lov paa *Latin,* jeg lader det staae ved sit Værd, fordi den gode Sag intet vinder ved, at min Pen giver sig i Kast med saa indgroet en Fordom, men jeg bekiender, det er min faste Overbeviisning, at *al Drenge-Videnskabelighed* er en *Uting,* og at Bog|VU:208orme-Væsenet, Afsondring fra Folket, Tilsidesættelse af Modersmaalet og Forgudelse af de *Latinske Skrifter,* fjendtlige mod alle *Folk* og *Konger,* Lovtaler over *Tyranni* og *Oprør,* er den mest uhensigtsmæssige *Børne-Lærdom* for *Kongelig Danske* Embedsmænd, jeg kan tænke mig!

Men sæt nu, jeg heri tænkde aldeles feil, saa jeg maatte selv takke den *Latinske Grammatik* og *Stile-Øvelse, Classisk Læsning*

og *Latinsk* Exeges over det *Ny Testamente* for, at jeg kunde blive den forsvarlige *Danske* Præst og Patriot, jeg dog vel indbilder mig at være, saa er det dog aabenbar *ikke ved* den *Latinske* Grammatik, Stil og Skolegang, Man bliver *kiær* ad *Danmark,* eller fortrolig med Sammes *Folk* og *Modersmaal,* saa der er i det Mindste aabenbar et *Hul* i vore Anstalter for Dannelsen af *de Danske Embedsmænd,* der skal gribe virksom ind i det *Danske Folke-* og *Borger-Liv,* som jo især de *Geistlige* og *Juridiske Embedsmænd* skal, og dette Hul kunde vist ikke stoppes med noget Mindre end en *Høiskole* for det *Danske* |A:26*Folke* og *Borger-Liv,* hvor *Modersmaalet* var enevældigt og Alt dreiede sig paa det om *Kongen, Folket* og *Fædrenelandet*. Vilde Man nemlig end paastaae, at et nøie Bekiendtskab med den *Dansken* aldeles *modsatte Latin,* og i det Hele med det *tyranniske,* konge og folkefiendske *Rom,* var den bedste *Forberedelse* til *Forkiærlighed* for *alt Dansk* og fortroligt Bekiendtskab dermed, fordi sammentrængte Modsætninger bedst oplyse hinanden (opposita juxta posita magis illucescunt), saa kan Man dog ikke nægte, det er et halsbrækkende Vovestykke at *standse* paa Halvveien og overlade det til Slumpelykken, om der vil følge en *Dansk Dannelse* efter, som stiller den *Latinske* i sit rette, forhadte og afskyelige Lys; thi skeer det ikke, da er vi |Gskv:95jo aabenbar *mere* uskikkede til *Kongelig Danske* Embedsmænd, jo bedre vi har lært at skrive og snakke *Latin,* jo *fuldeligere* vi har *fattet* og jo inderligere vi har tilegnet os den *Romerske* Synsmaade, Tankegang og Talebrug, der ikke blot er de *Danskes* Natur, Modersmaal og Forhold aldeles *fremmede,* men staae aabenbar *fiendtlige* mod dem. Selv har jeg i det Mindste brugt over *tredive* Aar til saavidt at klare *Rom* og *Latinen* fra mig, som Man nu kan see og høre, og det er endda i mange Henseender maadeligt nok, skiøndt jeg i Grunden ikke har havt Andet at giøre og sjelden ligget paa den lade Side, saa, hvis Man skulde finde det hensigtsmæssigt fremdeles at lade *Kongelig* |A:27*Danske Embedsmænd* gaae denne farlige *Appiske* eller *Latinske* Omvei til den *Danskhed,* de mindst af Alt kan undvære, saa maatte *Hjemreisen* fra den *Classiske* Jordbund og Omvendelsen fra den *Romerske* |VU:209Tankegang og den *Latinske* Stil vist dog paa alle muelige Maader *lettes* dem, naar ei de Fleste, selv med den bedste Villie til Fædrelandet, skal alle deres Dage blive fremmede for det og udygtige til at dele end sige til at styre og lede *Folke-Livet*. Var derfor en *Kongelig, Dansk* Høiskole *ikke* nødvendig for Andre i hele Riget, saa var den det dog, indtil videre, i høieste Grad for *Latinerne* fra *Barnsbeen,* som i hele deres Embedsførelse, naar den skal blive velgiørende, baade maa *tænke* og *tale Dansk,* elske og kiende *Fædrelandet* og dets Forfatning med de Bedste, men deels vil dette ei kunne skee, uden de paa *Høiskolen* komme i levende Berørelse og Vexelvirkning med en Deel Jævnaldrende, som ikke kan Andet end *Dansk* men kiender af Erfaring langt anderledes til en større eller mindre Deel af Fædrenelandet, Folke og Borger-Livet, end det findes beskrevet i

nogen Bog, end sige da i *Latinernes*. Desuden vilde de tilkommende *Embedsmænd* trænge høit nok til en saadan levende Underviisning i *Modersmaalet* og levende Bekiendtskab med Folket og Landet, selv naar de, som vi vil haabe skeer i Fremtiden, fik en foreløbig Dannelse, der ingenlunde stod fiendtlig imod, men var paa det venligste mueligt forbundet med *Danskheden*. |A:28Selv |Gskv:96nemlig, naar Man, som jeg inderlig ønsker og trøstig haaber, i *Norden* frabeder sig *Latinske Stilister, Classiske* Tænkere og *Romerske* Talere til *Embedsmænd,* vil dog altid den foreløbige Kundskab til *Bibelen* og Sammes *Grundsprog*, Man venter hos *Præsten,* og det Bekiendtskab med *Lov og Anordning* Man kræver af *Dommeren,* giøre endeel *boglig* Forberedelse nødvendig, der i den yngre Alder immer, naar den drives med Flid, medfører en vis Indbildning, folkesky Stivhed, Boglighed og Snorlighed, der ene vilde giøre Vexel-Virkningen paa en folkelig Høiskole saagodtsom nødvendig. Giælder dette nu om *alle* de *Kongelig Danske* Embedsmænd, der, for i Sandhed at være duelige og gavnlige, maae ligesaavel være *folkelige,* som *kongelige,* hvad da ikke om dem, der vilde hensigtsmæssig berede sig til de *høiere Geistlige* og *Verdslige* Embeder, som nødvendig har stor Indflydelse paa de almindelige og giennemgribende Forholdsregler! Hvor aldeles nødvendig maa ikke *levende* Kundskab om *Folket* og *Landet,* som de nu er, være *dem,* tilligemed saa klart et Overblik som mueligt om hvad de *har været* og rimeligviis kan blive, nødvendige til alle Tider, naar de ikke, trods den bedste Villie, skal forfeile Folkets Ønsker og Landets Tarv, dobbelt nødvendige nu og i den næste Fremtid, efterat først den *Latinske Kirke* og *Pave-Retten i fire* og siden den *Latinske Skole* og *Romer-Retten* i |A:29|VU:210 *tre Aarhundreder,* saaledes har svækket Folke-Kraften, forstemt Folke-Livet, udspilet og indviklet Lovgivningen, indskrænket den Kongen og Folket lige umistelige Frihed, og hos os Alle, baade Høie og Lave, gjort et Skaar i Tankegangens Naturlighed og Modersmaalets Reenhed, de maaskee aldrig ganske forvinde. Under saadanne Omstændigheder, da vi ei engang fuldelig kan oversee al den Skade, det Fremmede og Fiendtlige har gjort paa Land og Rige, end sige da, med den bedste Villie, enten i et Øieblik eller i *een* Menneske-Alder raade Bod derpaa, da seer Man let, at om vi end indskrænkede os til blot at betragte de *høiere* Embedsmænds Forberedelse, maatte en *Dansk Høiskole,* hvor Man stræbde at giøre Vexel-Virkningen af Landets Ungdom |Gskv:97saa stor og levende, som muelig, dog for en Udsigt til bedre Tider være aldeles nødvendig.

Men er nu en Dansk *Høiskole,* saa *kongelig,* saa *fri* og *folkelig,* som mueligt, nødvendig til *Embedsmændenes* Dannelse, mon den da skulde være det mindre for den store Deel af Folket, der ikke vil eller kan dog umuelig blive Embedsmænd, men maae ernære baade sig selv og dem? At denne Folkets Rod og Stamme, *Fæstere* og *Selveiere,* baade store og smaa, *Handværkere* af alle Slags, *Sømænd* og *Handelsmænd,* ei trænge til anden Oplysning og Dannelse end

den, de faae bag *Ploven,* i *Værkstedet,* til *Tops* og i *Kramboden,* det maae *Bar* |A:30*barer* og *Tyranner* tænke, men det var aldrig, enten hos *Konger* eller *Folk,* den *Nordiske* Tankegang, og kunde aldrig blive det, fordi det giælder her, trods nogensteds, at vi er alle af "eet Blod", saa de samme Anlæg til Dannelse findes i Hytter som i Høielofte. Denne *Natur-Lighed,* som nu *kun* findes ret i de *Nordiske* Riger, hvor ingen Fremmede trængde ind og gjorde de gamle Indbyggere til Slaver, kan vi ikke noksom skatte, da den er skikket til at give *Fædrenelands-Kiærligheden* anderledes Dybde og den folkelige Dannelse anderledes Sandhed end ellers var muelig, og havde vor i det Hele sørgelige *Skole-Historie* end intet andet Lysparti, er det dog unægtelig et Saadant, at *Skolen* ligefra *Reformationen* og især siden 1660 frigjorde og saa at sige adlede Drengen fra den usleste Hytte, saa han kunde deeltage i den høieste Udvikling og stige til de høieste Værdigheder. Saaledes blev f. Ex. nylig *Husmands-Sønnen* fra *Fyen* ei blot vor største *Grammatiker,* men En af *Europas* største *Sproggrandskere,* og havde hans Sproggrandskning ikke *Liv* og *Aand* Nok til at overvinde alle Grammatikens og Bogstavvæsenets Fristelser, da var det aabenbar kun *Latin-Skolen,* der havde svækket ham; saa var der intet andet Folk under Solen værdigt til en *Høiskole* paa |VU:211*Modersmaalet,* saa var dog det *Danske,* og kunde intet andet Folk vente sin *Regierings* Omhu for *Almeen-Oplysning* og *Patriotisk Dannelse,* saa |A:31maatte dog det *Danske,* hvis faderlige Konger heri som i al *Folkelighed* |Gskv:98længe var Mønstre, som *Europa* ønskede, alle Konger vilde efterligne. Kunde der imidlertid endnu være mindste Tvivl enten om det *Danske Folks* Værdighed til en *Dannelse* efter sit *Hjerte,* eller om *Dannerkongens* Erkiendelse deraf eller landsfaderlige Omhu derfor, da hævedes den unægtelig om ikke glimrende saa dog glædelig ved den *fri Folke-Stemme,* Kong *Fredrik* den *Livsalige* fremkaldte i *Sællands* og *Jyllands* gamle *Hovedstæder;* thi at der hører en udbredt *Patriotisk Oplysning* til i vore Dage at giøre *Folke-Stemmen* sikker og sømmelig, er soleklart, og at der da var ingen Bøn, *Majestæten* villigere laande Øre til end Bønnen om en *Folke* og *Borger-Skole* for *Livet*, det fulgde af sig selv. Det er nemlig *Forstandens* Tid, vi leve i, og det vil ingenlunde sige, at Folk nu fødes med al den Forstand de behøve, men at vi alle har en vældig Drift til at følge hver *sit eget* Hoved, saa *Misforstand* har aldrig gjort saamegen Fortræd, som den giør nu og vil giøre herefter, hvor Man ei i Tide sørger hensigtmæssig for en *Almeen-Oplysning* især om *borgerlige* Ting, der kan samle de fleste gode Hoveder under *een* Hat, under *Guld-Hatten* nemlig paa *Folke-Hovedet,* som er den *landsfaderlige Krone.* En saadan Oplysning vil imidlertid ogsaa, kun meer eller mindre, lyk|A:32kes overalt i *Christenheden,* hvor Man med Flid vil opelske den, og, jeg er vis paa, ingensteds lykkes bedre end i *vort Norden,* neppe nogensteds saa fuldstændig som i *Danmark,* der *forholdsviis,* aldrig forstyrredes af stærke Lidenskaber, men har sine farlige Arvefiender

i den Døsighed og Lettroenhed, der kun, naar Oplysningen forsømmes eller forfeiles, vil give Fienden vundet. Forsømt er nu Oplysningen, *forholdsviis,* aldrig i *Danmark,* men den er hidtil aabenbar *forfeilet,* i det den løb ud paa at skaffe Alle *Tydsk* Forstand paa *Himlen* og Logiken, og *Embedsmændene* tillige *Romersk* Forstand paa hele Verden, men Ingen sund Forstand paa hvad der ligger os Alle *nærmest*: paa vor *egen Natur, Fædrenelandets* Vilkaar og *fælles Bedste,* hvad dog ikke blot er det i borgerlig Henseende "ene Fornødne", men nok ogsaa det Eneste, *Dannemænd i Almindelighed* har |Gskv:99Hoved til at forstaae. Det er derfor intet Under, men en ligesaa nødvendig som sørgelig Følge af Feiltagelsen, at de fleste Folk i *Danmark* føle og bekiende, de har slet *ingen Forstand* paa *jordiske, virkelige* og *borgerlige* Ting, udenfor deres egenlige Stilling, Syssel og Næ|VU:212ringsvei, og at næsten al den *saakaldte* Forstand paa *naturlige* og *borgerlige* Ting i det *Hele,* i det Mindste *anvendt* paa *Danmark,* er *Misforstand.* Det maa nemlig, efter Gangen vi har gaaet, i *Regelen,* enten være den |A:33*Romerske* eller den *Tydske* Tankegang om *Menneske-Naturen,* de *borgerlige Forhold* og det *almindelige Bedste,* Man har stræbt at tilegne sig, hvad sædvanlig lykkes *Dannemænd* kun meget maadeligt, og naar det lykkes allerbedst, maa føde den *farligste Misforstand;* thi havde end den *Romerske* og *Tydske* Tankegang i deres *Hjemstavn* skabt ligesaamegen *Enighed* og *Borgerlig Lyksalighed,* som Historien lærer, de skabde *det Modsatte,* saa vilde de dog hos saa *utydsk* og *uromersk* et Folk som det *Danske,* giøre idel Fortræd. Kun lidt er imidlertid den Ulykke, en saa vildfremmed Tankegang om naturlige og borgerlige Ting hidtil har gjort, mod hvad den vilde og maatte giøre herefter, ved at *vildlede* eller *trodse* den *fri Folke-Stemme,* hvis ikke snart en levende, naturlig og patriotisk Oplysning hos de Fleste fordrev den fremmede Tankegang og gjorde den hos Resten afmægtig, altsaa i borgerlig Henseende uskadelig. Men en saadan *mild* og *velgiørende Oplysning* maa ogsaa i *Forstands-Tiden* med Natur-Nødvendighed udvikle sig i *Danmark,* saasnart Leilighed gives, thi al *levende* Forstand eller *Forstand* paa *Livet* er slet intet Andet end en *Følelse* hos os, der kommer for Lyset og *bliver* sig selv *klar,* og naar *Dannemænd* faae en Forstand, der svarer til den *Følelse,* det *mildeste, fre* |A:34*deligste* og *troeste* Folk giennem Aarhundreder har lagt for Dagen, hvilken Dødelig skulde da ikke misunde *Dannerkongen* Hans Lykke, hvem skulde have Lyst til at leve og see gode Dage, og ei ønske sig en Bolig i *Danmark!* Hvor i al Verden skulde det vel saaledes enten snarere indsees eller gladere bifaldes, at et *Folks Lykke* ingenlunde, som hardtad alle de Fremmede |Gskv:100mene, beroer paa at de er deres *egne Lovgivere,* men paa at *Loven* er "*billig* og *kvemmelig*" og at *Regieringen* baade har *Ære* af at give og *Magt* til at overholde saadanne Love; hvor i al Verden, spørger jeg trøstig, skulde denne vigtige, i vore Dage, til Folkenes saavelsom til Fyrsternes Ulykke, saa almindelig miskiendte Sandhed

snarere indsees og hjerteligere bifaldes end der, hvor *Folket* i dybeste Følelse deraf høitidelig overdrog Kongen *uindskrænket Enevoldsmagt* til *landsfaderlig* Brug; og hvor, spørger jeg igien, skulde det være sikkrere, at *Enevolds-Kongen* vil sætte sin *Ære* i *landsfaderlig* Brug af sin *uindskrænkede* Magt, ved at læmpe alle *Love* og *Indretninger* efter *Folkets* oplyste *Natur* og *fælles Bedste,* hvor sikkrere end i det samme Land, hvor *Folke-Naturen* er *Konge-Magtens Livs-Kilde,* og hvis *Enevolds-Konge,* efter tusinde Beviser paa landsfaderlig Omhu, kronede Værket ved *frivillig* at kaare *Folke-Stemmen* til sit *Raad!* Sandelig, i *Danmark,* hvor *Folke-*
|A:35*Øret* løftede sig til *Konge-Munden* og *Konge-Øret* bøiede sig til *Folke-Munden,* der er, paa *naturlig* patriotisk *Oplysning* nær, alle *jordiske* Betingelser for den høieste Borgerlige Lyksalighed tilstæde, saa her maa en saadan *Oplysning* nødvendig blive til *Ære* og Glæde baade for Kongen og Folket, naar ellers *Himlen* vil lægge sin *Velsignelse* dertil, og hvor, spørger jeg endelig, skulde Man, under Bestræbelsen for en mild og venlig Oplysning af den Natur, Gud selv har skabt, og de Forhold, Hans Forsyn ordnede, være sikkrere paa *Himlens Velsignelse,* end hvor den, som i Danmark, øiensynlig dalede, og afvendte tusinde Farer, formildede alle Vanheld, mens vi foer vild fra den gamle Kongevei og famlede efter hvad enten hang os for høit eller var ikke værdt at eie!

Her, under Ihukommelsen af *Danmarks* gode Jord og lykkelige Stjerne, sluttede jeg helst Betænkningen om vor Trang til en *Folkelig Høiskole,* der jo slet ikke blev mindre, om vi end ikke havde den tilfælles med noget andet Folk i hele Verden, og om de lyse Udsigter, den vilde aabne til en Huuslig og Borgerlig Lyksalighed, der, om den findes mageløs, kun derved |Gskv:101bliver mere uskatterlig, slutte, for at vende mig til den glædelige Betragtning, at naar *Majestæten,* som vil Alt hvad der kan tjene til at giøre *Danmark* lykkelig, tør troe, en *Kongelig Dansk Høiskole* tjener dertil, da har vi den i |A:36*samme Øieblik,* vist nok meget *ufuldkommen,* som alt *Menneskeligt* paa Jorden maa *begynde,* men dog virkelig, med Anlæg til al muelig Fuldkommenhed; helst vilde jeg det, men tør dog ikke, før jeg saa venlig og frimodig som jeg kan, har yttret min Overbeviisning om den *Skole-Plan* for *Livet,* der *synes* at have *Folke-Stemmen* for sig, skiøndt den visselig har baade *Folke-Naturen* og alle Tiders *Erfaring imod* sig.

Det er nemlig den Borgerlige *Drenge-Skole,* ligesaa *strængt videnskabelig* baseret paa *Mathematiken,* som *Latin-Skolen* paa de *døde Sprog,* der staaer mig for Øie, en Skole, jeg, smilende ad den *Tydske* Professor-Forstand paa det Borgerlige Selskabs Tarv, vilde taus forbigaae, naar ikke dette den borgerlige Døds frygtelige Værksted *syndes* høirøstet anpriist af vor *Folke-Stemme,* som den *Skole* for *Livet,* vi behøvede, men som jeg nu har været nær ved at fortvivle over. Ingen Skribent kan nemlig dybere end jeg føle sin *Pens* Afmagt mod *Folke-Munden* eller hvad der dog giælder for den, saa naar denne ny |VU:214*Real-Skole* kun ikke stod i Veien for den

Danske Høiskole, maatte jeg langt heller lade, som jeg slet ikke saae den, og overlade det til *Erfaringen* og *Høiskolen* at berigtige *Folke-Stemmen* eller oplyse Misforstaaelsen. Nu derimod maa jeg nødvendig stræbe at vise, at en saadan *Mathematisk Drenge-Skole* kan i det Mindste ingenlunde træde *iste* |A:37*denfor* den *Danske Høiskole,* eller have en eneste af *dens* velgiørende Virkninger.

Indskrænkende mig i Grunden hertil, vil jeg da kun som i Forbigaaende anmærke, at er den *Latinske Drenge-Skole* selv for tilkommende *Professorer* uhensigtmæssig og for *practiske Embedsmænd* en stor Ulykke, da maa den *mathematiske Drenge-Skole* være ligesaa uhensigtmæssig selv for tilkommende *Professorer,* og for *virksomme Borgere* være en stor Ulykke. Kun som i Forbigaaende vil jeg tilføie, at den Skade et Land|Gskv:102 har af bagvendt dannede Embedsmænd, hvor stor den end maa være, er kun lidt mod Ulykken af et *forgjort Borgerskab,* der enten slet Intet gider bestilt, eller gider dog *kun læst, regnet* paa Tavle, *tegnet* Figurer og *gjort Fornuft-Slutninger;* thi Man maa dog endelig huske, det *gaaer* slet *ikke an* at opløse et Folk i lutter *Professorer, Embedsmænd* og *Almisselemmer,* med mindre de Alle bogstavelig kan leve af *Luften.* Endelig vil jeg kun, som i Forbigaaende, pege paa den urokkelige *Kiends-Gierning,* at *Engelskmanden* og ethvert Folk der har bragt det vidt i *Borgerlig Virksomhed* og *Velstand, ei* naaede Maalet ved *mathematiske Drenge-Skoler,* men kun ved hvad der med dem er *uforligeligt: Lyst* til *legemlig* Virksomhed, *Greb* paa de *borgerlige Sysler* og *Attraa* efter en *uafhæn* |A:38*gig Stilling* fra *Barnsbeen,* medens *Høitydskerne,* trods deres *videnskabelige* Forædling af de daglige Sysler og borgerlige Næringsveie, har seet baade Virksomheden og Velstanden aftage og seet den rædsomme Lyst til "*visse Levebrød*" paa Andres Regning, om de saa end skulde søges i *Tugthuset,* daglig udbrede sig. Vel er jeg nemlig aldeles vis paa, at fik Man først *Dannemænd* ordenlig i *Tale,* da vilde Ingen være letnemmere til den Lærdom, at om *Mathematiken* end for alle andre Folk var baade *Fortunatus-Pungen* og de *Vises Steen* og *Glædens Kilde,* saa var den dog ingen af Delene *for dem;* men jeg er i mere end *tredive* Skribentaar ypperlig helbredet for den Indbildning, at Man kommer *Folket* i *Tale* ved at *skrive Bøger,* om de end læstes ganske anderledes end de Fleste af mine, og derfor anmærker jeg kun, som i Forbigaaende, for de "*enkelte Faa*" hvad vel er *Hovedsagen,* men *her* vel for de Fleste en bælgmørk Tale.

Derimod synes mig, det maa være soleklart, at om end den *mathe*|VU:215*matiske Drenge-Skole* skulde være ligesaa ypperlig en *Omvei* til *borgerlig Virksomhed,* som Man har troet *Latin-Skolen* var til *Embeds-Duelighed* i *Danmark,* saa vilde den dog kun være det for *dem,* der giennemgik den, og det maa dog vel sortne for vore Øine, naar vi tænke paa, hvad *saamange mathematiske Drenge-Skoler* vilde koste, |A:39som kunde rumme blot |Gskv:103Sønnerne af alle vore *Kiøbstæd-Folk,* medens paa *Landet* endda det Brede blev

tilbage, som dog vel ikke skulde blive liggende i Barbariet. Ligesaa klart mener jeg det er, at hvor ypperlig en *Omvei* til *borgerlig Virksomhed* det end maatte være, at gaae den *mathematiske* Skiærsild igiennem, saa var den det dog kun, naar Drengene *slap* godt *derfra* igien, lagde alle Regninger og Demonstrationer paa Hylden, slog alt Bogormevæsen af Hovedet, trak Flittighed paa med Hverdags-Klæderne og tog ivrig fat hver paa sin *Handtering;* thi hvis ikke, da duede de jo i det Høieste til *Professorer i Mathematiken* eller til *Lærere i Skoler* af *samme* Slags, hvorved vi efter en langt større Maalestok fik en ligesaadan Kreds som den *Latinske*: af *Skolegang, Examen* og *visse Levebrød,* hvad der maatte udtømme selv det rigeste end sige da det fattigste Lands Hjelpekilder. Nu lærer imidlertid *Erfaring,* at det er ingen let Sag, naar Man har henlevet eller hendrevet sine *Drenge-Aar* i en Skole-Stue med Bøger og Tavler, Pen og Blæk og alskens Løier, og i det Hele ført et kiælent og dovent Liv paa Andres Pung, da at tage fat paa Hammer og Tang, Øxe og Sav, eller Toug og Tjæretønder, med Liv og Lyst, eller i det Hele giøre sig *duelig* til og føle sig *lykkelig* ved det saakaldte "*grove* Arbeide" den lavere Stilling og ligesaa *ordenlige* som *tarvelige* Levemaade, borgerlig |**A:40**Virksomhed og Velstand kræver, saa jeg tvivler om, selv den bedste *Danske Høiskole* vilde formaae at *omvende* de *mathematiske Drenge* til haabefulde Ynglinger i borgerlig Forstand, og at den i alt Fald dertil vilde høilig behøves, er mig en afgjort Sag. Dog, sæt det var anderledes, sæt at *Mathematiken* ved et Mirakel *afrettede* Drengene til *Flittighed, Beskedenhed* og *Nøisomhed,* saa vilde den dog neppe enten vække eller nære deres *Fædrenelands-Kiærlighed,* giøre dem fortrolige med *Folkelivet* eller lægge de Aar til deres Alder, Man nødvendig maa have paa Bagen, for at det ei skal skade men gavne at *ræsonnere* med os om *Menneske-Naturen* og *det Borgerlige Selskab,* saa naar den mathematiske Skole var giennemgaaet i Drenge-Aarene, trængde Man i *Ungdommen* lige høit til en *folkelig*|*Gskv:104**Høiskole,* ja vilde sædvanlig trænge kun alt for høit dertil, da jo mere Man stræber at udvide *Drenge-Forstanden,* desmere *Selvklogskab* og |VU:216 *Misforstand* paa det virkelige, Drengen af Erfaring ubekiendte Liv fremkalder og opelsker Man.

Dog, jeg maa ligesaagodt afbryde først som sidst, thi hvor soleklart end alt dette staaer for mig, som med en stærk *Nordisk* Drift i *tredive* Aar har stræbt at blive hele den fremmede og konstige Tankegang kvit, klarer min Pen det dog neppe for en Læseverden, der stikker dybt i den *Romerske* Tankegang, uden engang |**A:41**sædvanlig at ane, den kun har Sammenhæng, naar Man betragter den "*dannede Verden*" som en Flok *Romere,* der har den hele øvrige Verden til at *trælle* for sig, og er aldeles uanvendelig paa et Folk *uden Trælle,* der maa æde sit Brød i sit Ansigts Sveed og har kun Raad til at ernære *Embedsmænd* og *Lærde,* naar ogsaa *disses* Liv og Bestræbelser bidrage til det almindelige Bedste, og vil i Forstands-Tiden kun have Sind dertil, naar en folkelig Almeen-

Oplysning stedse bedre sætter dem istand til at skatte *det Borgerlige Selskab* og veie de forskjellige Stillingers Fordele og Besværligheder mod hinanden, medens de vinde en Dannelse, der adler og forhøier selv den Ringeste! Man raaber sig i vore Dage hæs paa *Frihed og Dannelse,* og det er visselig hvad vi Alle behøve, men Forslagene dertil har sædvanlig samme *Grundfeil,* som *Platos Republik,* hvor Frihedens og Dannelsens *Vogtere* selv opsluge begge Dele, saa Folket for alt sit Slid kun faaer *Skyggen* af al Dyd og Skiønhed at omfavne, men i *Virkeligheden* stolte Tyranner at lystre, at nære, og, om det kan trøste dem, at beundre og forgude!!

|[A:42]

Academiet i Soer.

---

2 Ja, Brage Bænkepryder!
Jeg øiner dig i *Soer*.

Havde jeg, som *Holberg,* tjent en *Tønde Guld,* eller endnu bedre, som Sir *Walter,* en *Million,* med mine Skrifter, da |Gskv:105satte jeg dem vist nok ikke, som den *Sidste,* i "*Papir*" for at vinde Ligesaameget til eller spille af med *Boghandleren,* men anvendte heller Broderparten paa, med Kongelig allernaadigst Tilladelse, at grunde en *Dansk Høiskole,* aaben for hele Landets Ungdom, hvor den, blandt Andet, ogsaa kunde faae Smag paa *folkelig* Sang og Skrift; thi for paa en værdig Maade at *more* Folket, og naar de var døde, dog levende at *mindes* i Fædrenelandet, *der*|*VU:217*for* var det, baade *Grækenlands* og *Nordens* Skjalde og Sagamænd i gamle Dage anstrængede sig, og med dem føler jeg mig saa nærbeslægtet, at det undrer mig tit, at *Virgil* og *Livius* ikke døde af *Kiedsommelighed* længe før de blev færdig med *Mester-Værkerne, ei* engang *Romere* vilde kalde *folkelige,* men kun glimmersyge Hofmænd beundre, vindtørre Bogorme gotte sig ved og Skoledrenge gabende ophøie. Dog selv om jeg havde Penge Nok til at grunde en *Dansk Høiskole* efter den største Maalestok, vilde jeg dog meget heller, som *Holberg,* |A:43forære Pengene til *Academiet i Soer,* naar det blot lignede en *Dansk Høiskole* efter min Forestilling ligesaa meget, som det i *Holbergs Dage* lignede en Saadan efter hans; thi baade er der langt mere Rimelighed for, det vil vinde og vare, hvad der i Tidens Løb er ligesom opkommet af sig selv, end hvad *Enkeltmanden* ligesom vil fremtvinge efter sit Hoved, og derhos ligger det dybt i

Nordboens historiske Natur med Kiærlighed og Haab at knytte sig til Steder og Indretninger, som Fortids Minder giør os dyrebare. Kun saare nødig og beklemt om Hjertet vilde jeg derfor række Haand til Reisningen af den *Danske Høiskole* paa nogen anden Plet end den, hvor Han, som reddede *Danmark* fra *Slaverne* og alle dets gamle *Helte* fra *Glemsel,* hvor Danmarks Støtte og den Danske Histories Genius i Middelalderen, den høiadelige Helt og høiærværdige Biskop *Axel* hviler sine Been og grundede Klostret til en evig *Sjælemesse* for sig og sin i Aand og Sandhed høiadelige Slægt, og hvor Kong *Christian* den *Fjerde,* Høilovlig Ihukommelse, da Messen for den gamle *Biskop* var udsunget, grundede et "*Ridderligt Academi*" hvor en ny for *Danmarks* bedste *Adelsmand* skulde |Gskv:106begynde. Nu er det vist nok, at for at faae *mine Penge,* skal *Academiet i Soer* ikke ønske at blive paany den *Patriotiske Høiskole,* hvortil det af *Christian* den *Fjerde* blev grundet, og af *Ludvig Holberg* begavet, thi at i det |**A:44**Mindste *nu* intet *Handværk* i Danmark, skiøndt drevet af alle Livsens Kræfter med forsvarligt Anlæg og betydeligt Forskud, mindre kan føde end sige berige sin Mand end *Bogmageriet,* det veed Ingen bedre end jeg; men netop fordi jeg har hverken "*Sølv eller Guld*" at give til den *Danske Høiskole,* som dog for mine Øine er *Fædrelandets* eneste sikkre *Redningsmiddel,* just derfor maa jeg desivrigere pege paa *Academiet i Soer* og sige: *der* ligger unægtelig *Danmarks Patriotiske Høiskole* begravet, ved Siden ad *Axel* og *Holberg,* og vil, trods *Romervagten,* staae herlig op, saasnart *Kongen* udsender en Tjener til at vælte Stenen fra, som, Gud skee Lov ! er ikke meget stor, ikke større |VU:218end Badens *Latinske* Grammatik . Hvordan det gik til, at den *Patriotiske Høiskole i Soer,* der for 70 Aar siden stod i sin feireste Ungdoms-Blomster, fik saa hastig en Død, og saa at sige sin Vugge til sin Grav, det kan Man nogenlunde forklare sig af det *Latinske Universitets* Misundelse og af *Grundfeil* i Organismen, men hvordan *Stenen,* den forstenede *Latinske Grammatik,* blev væltet for Gravens *Mund,* i en *Konges* Dage, der var *Danskere* endnu end *Christjan* den *Fjerde,* det lader sig kun forklare af den sorte Konst, der stikker i Latinen, og lad os see, er ikke maaskee *Stenen* allerede igien *bortvæltet,* mens vi, som Kvinderne ved den hellige Grav, spørge ængstelig, hvordan det skal skee? Jo, |**A:45**seer jeg ret i Morgen-Dæmringen, da er *Stenen* virkelig borte *fra Munden* og *Romervagten* daanet, saa naar den staaer op igien er det kun for at flygte; thi har ikke Hans *Danske Majestæt* høitidelig *aabnet Academiet* for *Ustuderede,* det er: for *Danske* Folk, som kan *ikke Latin,* og hvad maa den *naturlige* Følge vel blive, naar Man veed, at *Dansk* og *Latin* kan *umuelig forliges,* hvad Andet end at *Latinen* flygter og *Dansken* jubler!

Sværmeri, vil *Latinerne* sige, idelt *Sværmeri,* ligesaavel at |Gskv:107 *Latin* og *Dansk* ei skulde kunne forliges, som at *Dansken,* naar det kom til Strid, ei beskeden maatte vige for *Virgils* og *Ciceros,* for det *Classiske Roms,* for hele den *Lærde Verdens* Sprog,

som kun Dumhed kan trodse, kun *Barbarer* fordrive og disse Talemaader har saamange Aarhundreders Hævd paa at hedde *Viisdom,* at skiøndt jeg ingen kan finde i dem, maa jeg dog ikke vente at troes paa mit Ord, men maa bestandig, til de gives Magt, gientage mine Grunde.

At nemlig *Dansk* og *Latin* skulde være *saa* uforligelige, at En af Delene maatte *rømme Landet,* det har jeg aldrig paastaaet, men finder meget mere, at ikke blot Danmark er stor nok til at rumme endnu langt flere Sprog, men at selv i mit Smule Hoved kan *Dansk* og *Latin* til en vis Grad ganske godt rummes og paa en Maade forliges, men al|A:46lerede i mit Hoved forliges de dog kun som *Hunde og Katte,* saa jeg fik aldrig et roligt Øieblik, dersom jeg ikke lod En af dem raade og tvang den Anden til at lystre. Gaaer det nu saaledes med mit Hoved, der dog, som en *Historikers Studerekammer,* er et Slags videnskabeligt Værtshuus, hvor Man gierne, for Profitens Skyld, er høflig mod Enhver, som betaler og vil tage til Takke med Leiligheden; hvordan mener Man da, det gaaer med de arme *Skole-Drenges,* som, førend de endnu paa *Modersmaalet* kan videnskabelig tælle til fem, skal *efter* Grammatikalske |VU:219 *Regler* lære sig til at skrive og tale som *Cicero!* Maae de ikke nødes til enten at løbe ud af Skolen paa Halvveien, eller, saa godt de kan, tvinge *Dansken* til at *lystre Latinen,* hvorved de vist nok ikke komme til at *skrive* eller *tale Latin* men dog til at skrive og tale *Dansk* omtrent *som Cicero,* hvad naturligviis bliver omtrent som *Ebraisk* for *Danske* Folk og udtørrer den naturlige Livs-Kilde, hvoraf Talen skulde flyde som *Tankens* og *Følelsens* rindende Bække og svulmende Aaer. Eller er dette maaskee kun en spidsfindig Slutningsmaade, som *Erfaring* giendriver? Er det maaskee *ikke* sandt, at Man i *Christen Pedersens* og *Anders Vedels* Dage skrev meget *bedre Dansk* end *hundrede* Aar senere, da Man saagodtsom slet ikke kunde skrive |Gskv:108det, skiøndt Man netop i denne Tid gik *flittigst* i Skole, eller gives hertil nogen an|A:47den optænkelig Grund, end at *Skolen* var *Latinsk* og *Latinen i Drenge-Hoveder* aldeles *uforligelig* med *Dansk,* ja, fandtes i Skolen saa uforligelig dermed, at skiøndt Man priste *Reformationen* for *Latinens* Uddrivelse af *Kirken* og *Modersmaalets* Indførelse, fandt Man sig dog af *Latinen* nødt til at *udelukke Modersmaalet* af *Præste-Skolen* , som om Man med Romersk Vold og Magt vilde igien indføre Latin i Kirken, vel ikke i sin *klosterlige,* men i sin *classiske, hedenske* Skikkelse. At dette nu var *splittergalt,* indsee og tilstaae jo Alle, men da det unægtelig var langt fra vore Fædres Tanker i det *Syttende* Aarhundrede enten at indføre *Latin* eller *Hedenskab* i Kirken, saa kan jo Intet have bevæget dem til at *udelukke Modersmaalet* af *Præste-Skolen,* uden den Indbildning at *Latinen* ligesom *Dyden* skulde *læres* og *øves* ei for Nyttens men *for sin egen* Skyld, og den *Erfaring,* at hverken taalde *Latinen,* efter *Roms* gamle Valgsprog (aut Cæsar aut nihil) andet end *Trældom* ved sin Side, heller ikke var noget Sprog, hvor

det fik Magt, den *Classiske Latin* saa *fordærveligt* som *Dansken.* Dog, hos os skulde *Latinens* Forhold til *Modersmaalet* blive soleklart, hos os skulde *Fienden* ad alle *levende* Sprog udspille sin Rolle og ærlig fortjene sin *Dødsdom,* som han dog, hvis han levede, kunde lee ad, da Ingen tilgavns kan |A:48"slaae en *Død* ihjel." Det *Attende Aarhundrede* er i denne som i flere Henseender hos os vel ikke meget fornøieligt men saare lærerigt. Danmark fik nemlig paa Overgangen til dette Aarhundrede, ved et dobbelt Vidunder, sin store Psalmeskjald, *Thomas Kingo,* og sin endnu større Skiemtedigter, *Ludvig Holberg,* som nødvendig baade i og udenfor *Kirken* maatte give den med *Modersmaalet* uforligelige *Latin* et Knæk, den, trods alle *Rectorers* og *Magistres* forenede Bestræbelser, aldrig forvandt, og da *Holberg* nu |VU:220ovenikiøbet i *Peer Paars* skabde en *udødelig Helt* til med de skarpeste Vaaben daglig at bestride *Afguderiet* med de *døde* Sprog, saa sprængdes naturligviis snart den ligesaa latterlige som sørgelige *Skole-Bom* for *Modersmaalet*. Endnu i |Gskv:109 *Holbergs* Dage reiste *Ridder-Academiet i Soer ,* der i Løbet af det *Syttende* Aarhundrede var nedsunket til en *Latinsk Drenge-Skole,* sig paany, og blev virkelig en *Patriotisk Høiskole,* hvor *Modersmaalet* blandt Andet havde den Triumf, at Sønnen af den sidste *Latinske* Skolemester, *Snedorf,* blev *Danskens* ivrige Talsmand. Fra en *Lærestol* paa denne *Danske Høiskole* var det *Ove Guldberg* udgik at *fordanske* vort *Kongehuus,* hvor vel ikke *Latinen* men dog *Fransken,* under Modersmaalets Forsømmelse havde faaet Overhaand, og denne uforglemmelige Ædling prøvede nu ogsaa paa at *fordanske Latin-*|A:49*Skolen,* et *Herculisk* Arbeide, som vel mislykkedes, men aabenbar kun fordi *Dansk* og *Latin* er i Drenge-Skolen, som i Drenge-Hovedet, uforligelige, og Vindingen blev dog i Grunden den samme; thi ved den *Guldbergske* Skole-Reform blev *Latinen* saa *slet* og *Dansken* saa *kry,* at, kiendte Man ikke de *lærde Fordommes* Haardnakkenhed, maatte Man finde det aldeles ubegribeligt, hvorledes vi endnu kan *have* en *Latinsk* og *fattes* en *Dansk Høiskole;* thi med al muelig Beskedenhed tør Man jo dog nok paastaae, at *godt Dansk* er *bedre* end *slet Latin!*

Saameget om *Uforligeligheden,* og tabde nu den *Latinske Drenge-Skole i Soer* Slaget med *Dansken* midt i det *Attende* Aarhundrede, hvad da i det Nittende! *Jupiter* være lovet, sige *Latinerne,* i det *nittende* Aarhundrede har Man i det Mindste *herinde* angret Forsømmelsen af den *Latinske Stil* i det Attende, da Man saae, at derved forsvandt den "*grundige Lærdom,*" og har du ikke seet, at *Academiet i Soer* har *selv* foreslaaet, at de *Ustuderende* skal dog ogsaa *lære Latin* i de tre *nederste* Classer og fries fra at glemme det i de tre *Øverste,* saa, skal Noget tabe Slaget *der,* maa det dog vel blive *Dansken,* der kun har Adgang paa *Latinske* Vilkaar! Siger Altsammen Intet, svarer imidlertid jeg, undtagen hvad vi har længe vidst, at *La*|A:50*tinen* er noget forhexet Tøi at blive kvit; thi hvad det Første angaaer, da er det vel, desværre, kun

alt for sandt, at Man hos os har stræbt i det *Nittende* Aarhundrede at indhente hvad Man ved den *Latinske Stil* forsømde i det *Attende,* ja at Man |Gskv:110til dens Ære har faaet de "*Danske Jurister*" halvt og haaber at faae de "*Danske Læger*" heelt udryddede; men at den "*grundige Lærdom*" Intet vandt derved, er soleklart, thi selv naar Man slutter i den smukke *Latinske Cirkel: med* den *Latinske Stil* forsvinder al grun|VU:221dig Lærdom, *fordi* den *Latinske Stil* er Grunden til al *grundig Lærdom,* saa er dog ligefuldt den *Latinske Stil* nu meget *slettere* end ved det *Nittende* Aarhundredes *Begyndelse,* og Reactionen har følgelig kun frembragt en *Krebsgang,* der vist snart vil føre *Latinen* giennem "Philosoph-Gangen" fra *Soer* til Krebshuset! Kun naar den *Latinske Grammatik* er Skolens Alpha og Omega, saa Man radbrækker kun Dansken for at slippe fra den, oversætter baade *Græsk* og *Ebraisk* og lærer Alt hvad Man lærer *paa Latin,* kun da, som i det *Syttende* Aarhundrede, lader *Naturen* sig saavidt *underkue* af *Optugtelsen,* at de, der *intet levende* Sprog kiender, synes, Man skriver og snakker det *Døde* godt; saa naar *Universitets-Directionen* ikke tør tilraade Kæmpeskridtet *baglænds* til det *Syttende* Aarhundrede, men maa tvertimod fordre at Dansken *ikke* |**A:51** poffres eller forsømmes for *Latinen,* da vil den *Latinske Stil,* trods alle Konster, daglig blive *slettere* i Drenge-Skolen, hvor Erfaringen nødvendig maa vise at den *Latinske Grammatik* er for haard en Nød at knække, naar Man ei paa den maa bide sine Danske Tænder reent istykker, eller, reent ud sagt, hvor saadanne *to* Skrift-Sprog, som *Dansk* og *Latin,* maae findes *uforligelige.*

Men nu Forslaget fra *Academiet selv,* at selv de, der vil benytte sig af *Majestætens* allernaadigste *Tilladelse* at besøge *Skolen* og *Academiet i Soer* uden alt *Latineri,* skal dog, ligesom de *Sorte* paa *Jamaica,* udstaae en Lærlingtid, før de kan gives fri, eller skal, paa gammel Romersk, "*gaae under Aaget,*" aabner det ogsaa lyse Udsigter for *Dansken i Soer?* Nei, det var Synd at sige, saa, fandt jeg det endogsaa blot *mueligt,* at det kunde være *Academiets Alvor,* da maatte jeg tilstaae, at Stenen, som den velsignede Kongehaand væltede fra, var væltet for igien, og alt Haab ude om, at *Academiet* i vor |Gskv:111Tid, uden at rives ned og bygges om, kunde blive en *Dansk Høiskole*. Men jeg siger trøstig: det er *umueligt,* thi, hvad Hemmelighed der end stikker under det ubegribelige *Forslag* til at forbittre *Dansken* Frugterne af *Majestætens* Naade, saa veed vi jo dog Alle, der er ikke mindre end *tre Danske Digtere* mellem *Academiets Professo*|**A:52***rer,* og at de skulde ønske Dansken *under Aaget,* maatte jeg kalde *umueligt,* om jeg end slet Intet kiendte til *Ingemann, Hauch* og *Wilster,* hvis afgjorte *Danskhed* dog er mig velbekiendt. Og nu Professor *Lütken, Latinens erklærede* Avindsmand, saavelsom jeg selv, kunde han maaskee spille under Dække med Fienden?! Eller er maaskee begge *Tyge Rothes* Sønnesønner pludselig blevet bange for at *Dansken* skulde blive dem for |VU:222mægtig! Eller nu endelig Professor *Waage,* over hvis

Forkiærlighed for *Dansken* jeg alt for næsten *tredive* Aar siden glædede mig, og som aabenbar vandt baade sit Navn og sin Stilling ved *Modersmaalets levende* Brug, skulde han nu have svoret til *Ørnebanneret* uden at ændse, at " *Hjerterne* " blødte derved! Nei, *umueligt,* maa jeg gientage, saa det hænge nu sammen med Forslaget, som det vil, det er mig dog lige klart, at *Forsynet* har vidunderlig samlet *Professorer* til den *Danske Høiskole i Soer,* saa den kunde aabnes i Morgen med en Glands, den *Latinske* Drenge-Skole aabenbar fattes, og kan umuelig vinde i *Soer,* hvor de *fædrelandske Minder* gjorde Pagt mod *Latinen* med den deilige *Danske Natur,* ja, hvor Man frit kan sige, *Danmarks Genius* svæver huusvild over Fædrenes Grave, og lader ingen fremmed Plante end sige det *Latinske* Ukrud blomstre paa dem, men sukker og klager til den *Kongelig Danske Høiskole* |A:53reiser sig som det levende, udødelige Mindesmærke, der med alle Danske Ædlinger skal bevare Jubelkongerne *Christian* den *Fjerde* og *Frederik* den *Sjettes* høilovlige Ihukommelse til Verdens Ende, med det Vidnesbyrd at deres Kroner var af *Rosen-Torne!*

Og hvilken *Trolddom* skulde nu vel forhindre dette Mindesmærke fra at reise sig paa den dertil giennem Aarhundreder indviede Grund, eller hvilken *Haand* i Danmark kan lukke den |Gskv:112Dør igien, som *Kongens Nøgel* har opladt, eller hvilken *Mund* tør sige, at *Kongens* og *Folkets Modersmaal* maa i *Danmark* ingen Høiskole faae for at den store *Romerske Tyrans,* alle Folks og Kongers arrigste Fjendes *Sprog ikke* derved skal *miste* sin *Dyrkelse* og savne de Menneske-Offere, der giennem saa mange Aarhundreder blødte paa dets Alter!

Det Sidste vist nok Ingen, men at der, det være sig nu i *Latinen* selv eller i *Skolen* for den, er en vis *Trolddom,* der hidtil berøvede *Modersmaalet* den *Dronning-Stol i Fædrenelandet,* hvortil det unægtelig *er odelsbaaret,* det er en *Kiendsgierning,* og skal virkelig de, der komme til *Soer* for at *dannes* paa *Dansk,* først *trælle for Latinen* saa de tabe Lysten eller tilsætte Kræfterne, da maae vi bekiende, den Trolddom er kun alt for mægtig endnu, da den kan indtage og forblinde selv *Danskens* erklærede |A:54Venner. Ja, det er ved denne Leilighed blevet mig soleklart, at saalænge *Academiet i Soer* skal *dele* Bestyrelse med *Latin-Skolen* og det *latiniserende Universitet,* saalænge kan *Dansken* umuelig blomstre der, fordi *Dansk* og *Latin* er *uforligelige;* thi selv naar *Directionen,* som nu, bestaaer af *Tyge Rothes* Søn, af en *Nordisk* Historiker og en *Practisk* Hædersmand, der dog umuelig, *hver for sig,* kan fore|VU:223trække *Latin* for *Modersmaalet* eller den *Classiske* Jordbund for *Fædrenelandet,* maae de dog nok, *som et Collegium,* holde det for deres Pligt, fordi det *især* er *Latin-Skolen* (efter et *Kapitolinsk* Orakel-Sprog: Viisdommens Sæde og al grundig Lærdoms Vugge), der betroedes til deres Omhu og Varetægt, og de dog sagtens har den samme Følelse som vi Andre, at ligesom *Latinen* var *Modersmaalets* saaledes vil *Modersmaalet* være

Latinens Grav. Saasnart det derimod maatte behage *Majestæten* at give *Academiet i Soer* sin *Hofmester,* under hvilketsomhelst Navn, igien, der intet Ansvar havde for *Latinen* men Fuldmagt til at giøre Alt hvad der kunde tjene til *Academiets Blomstring,* som en *Danmarks Rosengaard,* da troer jeg, Resten vilde saa godt som følge af sig selv, og en *Patriotisk Høiskole* i en Haandevending danne sig til de Fremmedes Efterligning og, hvad der er Hoved|Gskv:113sagen, til *Fædrelandets* ube|**A:55**skrivelige *Gavn* og vor landsfaderlige *Enevoldskonges* usigelige Glæde!

Her maa jeg standse, thi vel er det ganske rimeligt at *Latinerne* vil fordre, jeg ikke alene skal nøiagtig beskrive den *Kongelig Danske Høiskole i Soer,* jeg sukker for, men ogsaa bevise, at den *Keiserlig Latinske Høiskole i Kiøbenhavn* derved intet taber enten i Anseelse eller Rettigheder; men paa ingen af Delene kan jeg indlade mig. Jeg kan ikke indlade mig paa det *Sidste,* thi skiøndt jeg, naar *Danmark* kunde være tjent dermed, gierne paa den *Danske Høiskoles* Vegne overlod den *Latinske,* med alle *Chinesiske* Examiner, Udsigten til alle de " *visse Levebrød* " paa offenlig Bekostning, saa kan jeg dog ligesaalidt tænke mig, at *Latinen,* naar *Modersmaalet* hæver sig, skulde beholde overtroisk Dyrkelse og tyrannisk Overmagt, som at en magtesløs *Romersk Besætning* skulde have beholdt sin Myndighed og keiserlige Anseelse i et Land, hvor *Folket* reiste sig og afkastede Aaget. Det er imidlertid *mit* oprigtige *Ønske,* at naar den *Kongelig Danske Høiskole* reiser sig, naturligviis *aldeles uafhængig* af *Latinen,* det da maatte overlades til det *Latinske Universitet,* ikke blot at beholde alt det *Latineri,* det end har vedligeholdt, men, om det behagede, for *Classiskhedens* Skyld, at vende tilbage til sin velbehagelige Skikkelse, der især fra *Guldbergs* Dage har lidt saa meget, |**A:56**at det nu ligner meer en Ruin end en ordenlig Bygning i nogensomhelst videnskabelig Stil. Jeg er nemlig vis paa, at saasnart den *Danske Høiskole* begynder at virke, da vil *hele* vort *Universitet* selv finde, hvad det *Halve* alt bekiender, at det trænger til en *Reformation,* hvorved det kan tilbagevinde Folkets |VU:224Hjerte og tilfredstille Tidens Fordringer, og da først og fremmerst til at lade den " *Latinske Stil* " ved *første* og den *Mundfuld Blæklatin* til *sidste Examen* fare, for at Man dog ikke skal sige, at i *Kiøbenhavn* kunde hverken *Plato* eller *Aristoteles* blevet *Student,* og især for at *Dansken* kan drives med noget Eftertryk i den *Lærde Skole,* hvad, saalænge den *Latinske Stil* kræves, er aldeles umueligt. Det gaaer nemlig med *Modersmaalets Frigivelse* (Emanci|Gskv:114pation) ligesom *Canning* meget rigtig sagde om de *Irske Katholikers:* det er *ikke* længer *Grundsætningen,* det giælder om, thi, det være nu galt eller klogt, *den* har Modstanderne indrømmet for længe siden, men Spørgsmaalet er kun, om vi i *Udførelsen* skal standse paa Halvveien, saa *Trældommen,* om end kun halv saa grusom, bliver *dobbelt* forhadt, uden paa mindste Maade at gavne Tyrannen. *Latinerne* har nemlig for længe siden maattet indrømme, at *Modersmaalet* har fuldelig *Ret* til at *herske i Landet* og til at uddanne sig aldeles

uafhængig af *Latinen,* men dog holde de *paa* den *Latinske* |A:57*Stil* og paa *Dørren* til den *Danske Høiskole,* saa *Modersmaalets* fri Uddannelse og *Herredømme* kun staaer *paa Papiret,* mens *Munden* er bundet med slet Latin hos de *Studerende* og bliver ved at være i *Baglaas* hos Folket. At nu selv *Afskaffelsen* af den *Latinske Stil,* som en *tvungen* Sag for *Danske Embedsmænd,* der vil giøre Universitetet *taaleligt,* dog ingenlunde vil tilfredstille Tidsaandens retmæssige Fordringer, men at hele den bagvendte *Drenge-Videnskabelighed* og de dermed sammenhængende *Overhøringer,* snart vil gaae samme Vei, Regieringen foretrække *hensigtsmæssige Planteskoler* for de forskjellige Slags *Embedsmænd,* og den *Lærde Høiskole* overlades til dem, der har baade *Anlæg* og *Alder* til *virkelig* at blive *Videnskabsmænd,* det forudseer jeg vist nok og glæder mig til, men ogsaa uden at see det, kan jeg døe rolig, naar blot *Dansken* har faaet sin *Høiskole* og den *Latinske Stil* sit Løbepas!

Saameget om den Sikkerhed, der kan gives *slet Latin* for at Den ikke skal fortrænges af *godt Dansk,* hvor den midt i *Danmark,* til Folkets og Landets hardtad ubodelige Skade, har anmasset sig *Kundskabs Nøgel* og beholdt den giennem Aarhundreder, og jeg kan kun tilføie, at er det *Latinen* en Trøst til Verdens Ende at *radbrækkes i Folke-Munde,* da er det til *Italien, Spanien,* |A:58*Frankrig* og i det Høieste *England,* den maa henvende sig, da den, ved i *sexhundrede* Aar, deels klosterlig og deels classisk, at arbeide paa *Nordens Romanisering,* kun har gjort sig ligesaa latterlig som forhadt, og taber derfor ei |Gskv:115det Mindste |VU:225ved at overlade os som haardnakkede Syndere til vort *naturlige Barbari.* Frygter *Latinen* derimod for, hvad den maatte ønske, at vi aldeles skal *glemme den,* da kan den være ganske rolig, thi det vil vor *historiske Natur* og verdenshistoriske *Videnskabelighed* aldrig tillade os, og det maa derom være den et "*lykkeligt Forvarsel*" at jeg, med al min gruelige *Forkiærlighed* for *Dansken* og mit endnu grueligere *Had* til *Latinen,* dog som " *Saxos Oversætter* " har viist mere Flid og Taalmodighed i *Latinlæsning* end de Fleste, der endnu løfte *Latiums* Tungemaal til Skyerne. Som *historisk oplyste* Folk veed vi nemlig godt, at Fienden er farligere, jo mindre vi kiende til ham, og lee ret hjertelig ad det *blinde Had,* der Intet vil lære af *sine Fiender,* skiøndt det er den eneste baade Nytte og Fornøielse, Man har af dem, saa Sagen er kun den, at ligesom vore *Bønder* unægtelig giør klogest i at holde dem til den *Danske Saxo,* saaledes vil *Nordboen* ogsaa først ret drage *Fordeel* af *Latinen,* naar *Ingen træller* for den, men nogle Faa ad Gangen *beherske* den og nøde den til at *trælle* for os.

|A:59Hvad nu *Indretningen* af den *Danske Høiskole* angaaer, da kan jeg egenlig slet ikke indlade mig derpaa, da det gaaer med alt *levende Menneskeligt,* som med os, der maa *fødes først,* før Man veed, hvilken Hue der vil passe til vort Hoved, end sige da, hvor høit et Maal vi vil faae, og hvad vi med Tiden kan lære, saa jeg skulde

ikke engang nævnet det, naar vi ikke, ved *Skolerne* for *Døden* var blevet saa forvænte, at vi næsten slet ikke kan tænke os en *Skole,* hvis hele saakaldte *Levnetsløb* ei er *beskrevet før det begynder,* hvad ypperlig lader sig giøre med *den* "*boglige Konst*" der bestaaer i at lære et vist Antal *Gloser* og *Regler* udenad, og paa sit Høieste i at randsage og efterligne saa faste og steendøde Ting, som *Bøgerne* ere; men lader sig umuelig anvende ved *Livs-Udviklingen,* der udelukker *Stilstand* og kan ei følge andre Regler end *Naturlovene,* eller ved *Livs-Oplysningen,* der maa rette sig efter *Livet,* som det virkelig forefindes. Man kan derfor nok sige, at *ved* en *folkelig* og *borgerlig Høiskole* i vore og vore Børns Dage, burde, |Gskv:116saavidt mueligt, findes *Leilighed* til at lære baade *fremmede Sprog, Mathematik, Historie* og Alt hvad *Enkeltmanden* enten for Nyttens eller Fornøielsens Skyld, fandt Lyst og Stunder til at lægge sig efter, og at ved en *Kongelig Dansk Høiskole i Soer* vilde *det* omtrent følge af sig selv; men *Hoved*|**A:60***sagen,* det *Levende,* det *Fælles* og *Almindelige,* der maa være en saadan *Høiskoles* Sjæl og Øiemed: *Folke-Naturens* hensigtmæssige *Udvikling* og *Oplysning* paa *Modersmaalet* til |VU:226 *Fædrenelandets* Gavn og *Kongens* Glæde, denne "indbyrdes Underviisning" og levende Vexelvirkning, som det er *Ledernes* Opgave og udødelige Ære *efter* Omstændighederne paa alle Sider at fremme, den vil det allerede være en stor Konst *historisk* at beskrive, saa *mathematisk* udregne eller *schematisk foreskrive* lader denne *Livs-Yttring, Lys-Udvikling* og *Varme-Ledning* sig ingenlunde. *Poetisk* ane og formode kan Man vist nok en stor Deel, naar Man selv har en Broderlodd i *Folke-Naturen* og *Modersmaalet,* men om jeg ogsaa turde tilegne mig en Saadan, og lignede ei snarere en taalelig fordansket Friser eller Angelsachser, end en Arilds-Dannemand, saa vilde jeg dog ikke her beskrive mine søde Drømme, deels fordi selv det tydeligste *Billedsprog* for Øieblikket falder de fleste Danske Læsere uforstaaeligt, og deels fordi det naturligviis altid bliver *Idealet,* Man *poetisk* beskriver, hvorfra dog en *levende* Skole-Indretning i sin *Begyndelse* maa være i det Mindste *saa* langt *som* hele *Levnets-Løbet*. Paa den ene Side er det nemlig klart nok, at *Bøger* og Alt hvad der ligner dem skulde spille saa liden og underordnet en Rolle, som mueligt, paa den *Folkelige Høiskole,* hvor Maalet slet ikke |**A:61**kan være "*Examen og Levebrød*" men maa være en *Dannelse* og *Oplysning,* der bliver Enhvers *egen Sag* og er sin *egen Belønning,* og en *Dannelse* og *Oplysning* for *Livet,* som vi kan faae den tydeligste Forestilling om, naar vi spørge, *hvad* Medlemmerne af det *Folkelige Statsraad* behøve, for at være deres Stilling voxne og deres Hverv mægtige, hvortil unægtelig hører en *levende* Forestilling om *det Borgerlige Selskab* til *fælles Bedste,* en levende Følelse af deres |Gskv:117Folks *Eiendommelighed,* inderlig Hengivenhed til "*Konge* og *Fædreneland*", Styrke i *Modersmaalet* til at udtrykke sig *mundtlig* med Liv og Lethed, Frihed og Sømmelighed, og endelig et klart *Overblik* af hvad vi har og hvad vi fattes, bygget paa *sikkre*

Efterretninger om Landets Tilstand. Men paa den anden Side er det ligesaa klart, at *Bøger* og *Bog-Lighed* vil i Begyndelsen spille en meget uforholdsmæssig Rolle, deels fordi selv de bedste Ledere, Man end kan finde, har deres meste Kundskab og Viisdom af *Bøger* og er kun blevet *dem* alt for *lige,* og deels fordi Skolen i det Hele giennem Aarhundreder med Flid befæstede et *svælgende Dyb* mellem *Livet* og *Lyset,* saa Livet blev bestandig mørkere og Lyset luftigere, hvorfor det nødvendig vil kræve baade Tid og Flid paa *begge* Sider at slaae den *gyldne Bro* over Svælget, som er Skolens Bestemmelse og, naar det lykkes, dens udødelige Ære. |**A:62**Vi skulde derfor aldrig spørge, enten *hvad* folkelige Høiskoler i det Hele |VU:227eller *hvad* den *Kongelig Danske* i Særdeleshed for *Øieblikket* kan *udrette* eller *hvorvidt* det vil *lykkes;* thi deels beroer begge Dele paa tusinde *uberegnelige* Omstændigheder, og deels skulde, som i alle fortvivlede Sygdomme, det *eneste muelige* Rednings-Middel gribes, om det end *sandsynlig* vilde *mislykkes.* Fortsætter Man nemlig et *Skolevæsen,* der bestandig videre *adskiller Livet* og *Lærdommen,* bestandig mere *fortærer* vor *Fædrelands-Kiærlighed,* mere og mere *opløser* alle de *levende Baand,* der *sammenknytte* os med det og hinanden, stedse mere dræber og forkvakler *Modersmaalet,* vore Tankers og Følelsers *eneste naturlige* Udtryk, stedse mere *udvikler* og opelsker den *drengeagtige Selvklogskab* og *Selvraadighed,* alskens *Forfængelighed, Glimmersyge* og *Gridskhed paa* saakaldte "visse *Levebrød,"* gior Man det, da graver Man jo med Flid sin egen Grav, og da maa Ulykken snart blive for stor til at overvindes, det bundløse Svælg for bredt ei blot til Bro, men selv til at overflyves af nogen Fugl, nogen folkelig Skjald i Fjederham. Kunde altsaa en *Folkelig Høiskole* endog blot, hvad den efter Menneske-Naturens Love allevegne maa, *standse* det gruelige |Gskv:118 *Væddeløb til Død* og Undergang, da var jo Vindingen allerede ubeskrivelig stor, og hvor den virkede mindst, vilde |**A:63**den dog virke langt mere, ved at *skabe* et *Væddeløb* om end nok saa mat *for Folkeliv* og *borgerlig Lyksalighed.* Dette siger jeg ingenlunde, fordi jeg nærer mindste Tvivl om, at jo de *folkelige Høiskoler* netop i *Norden* vil giøre Vidunder, og at især den *Kongelig Danske* vil i Tidens Løb vise vel ikke hvad Verden kalder de største, men dog hvad *Danske* kalde de *bedste,* mest velgiørende og velsignede Virkninger; men fordi Mistro til eget Skiøn og egne Kræfter og en dermed sammenhængende Blødagtighed og Beundring af alt Fremmed, som er den *Danske Folkefeil,* vil ligesaavel for en Tid *svække* Høiskolens *Virksomhed,* som den har forsinket Oprettelsen.

Naar imidlertid Oprettelsen kun ikke derved forhales, til det gunstige Øieblik er forsvundet, da vil det netop bidrage til Høiskolens hensigtsmæssige Dannelse og Fremtids Flor, at Man i Førstningen kun venter Lidt eller Intet deraf og benytter den sparsomt, thi des vissere vil den ligefra Begyndelsen overgaae alle Forventninger, og des lettere vil en *passende* Frihed og en rigtig

Takt grundfæste sig, hvad der ved en saadan Nyhed, hvor Fuskeri og Misgreb i Begyndelsen aldrig kan undgaaes, er af særdeles Vigtighed.

Til Slutning kun et Ord om den hos os sædvanlige Grille, at skiøndt *Grækerne,* uden at kiende noget andet Sprog end deres eget, opnaaede |VU:228ikke alene en *borgerlig* men ogsaa en *videnskabelig* Dannelse, som de *Lærdeste* endnu *beun*|A:64*dre,* saa skulde dog *Danske* ei uden fremmede Sprog kunne naae selv den *borgerlige* Dannelse, der dog efter Naturens Love maa sammensmelte med *Modersmaalet!!* Uden her at ville gaae ind i en philosophisk Undersøgelse om Daarskaben i en saadan Paastand, vil jeg kun sige, at efter temmelig godt Bekiendtskab med den *Danske Literatur,* endogsaa blot fra *Holbergs* Peder Paars til *Ingemanns* Holger Danske, betænker jeg mig intet Øieblik paa den Erklæring, at de fleste af vore *studerede* Folk er langt fra at have *saamegen* Dannelse, som de, uden at for|Gskv:119staae et *græsk* eller *latinsk* Ord, kunde faaet, blot ved at tilegne sig hvad der er *skrevet paa Dansk,* og hermed lader jeg den vel overveiede Paastand følge, at medens *Livs-Stillingen* naturligviis for Enkeltmanden kan giøre Bekiendtskab med et eller flere *fremmede Sprog* nødvendig eller dog nyttig, er der til enhver Tid kun yderst Faa, som derved vinde i *virkelig Dannelse,* kun de Faa nemlig, som have Anlæg, Lyst og Leilighed til *videnskabelig* at omfatte *Menneske-Livet* i dets Heelhed, der ingenlunde udelukker men indbefatter *Folkelivet!* Sagen er da kun den, at i ingen Deel af den saakaldte dannede Verden kiende de *studeerte* Folk, som naturligviis i *Skolesager* føre Ordet, *saalidt* til *Modersmaalet* og hvad derpaa er skrevet, som i *Danmark,* og det er intet Under, thi naar *Børnene,* der skal *dyrke Videnskaberne,* |A:65blot er 9, 10 Aar gamle, anseer Man dem jo sædvanlig for saa *udlærte paa Modersmaalet,* at Man neppe veed, *hvormange fremmede* Sprog de nu maae være dygtige til at lære, og anseer det troskyldig for *Fattigdom* hos *Modersmaalet,* naar de usle, vankundige Drenge ei deri kan finde Ord til at udtrykke deres fremmede Viisdom. Med Stumper af to, tre døde og et Par levende Sprog, især af deres *Grammatiker,* og, saavidt *Skolen* raader, uden at have hvad Man kalder *spildt Tiden* paa at *læse* en eneste *Dansk Forfatters Værker,* komme nu Drengene til *Universitetet,* og Man anseer det naturligviis for en *Udskeielse,* som kan have de farligste Følger, om *Studenten* lægger sig efter hvad der ligger os Alle baade som Mennesker og Dannemænd nærmest, istedenfor at *læse* til *Examen* og atter og atter til *Examen,* hvor Spørgsmaalet *ikke* er om *Modersmaal* og *naturlig Udvikling,* men om hvad der *staaer skrevet* i allehaande deels fremmede, deels gierne forskrækkelig danske Bøger. Naar nu saaledes det *Academiske Cursus* er udløbet og *Candidaten* har Sort paa Hvidt for at have ei blot al den Dannelse, han selv behøver, men en god Deel at meddele Andre, hvor |VU:229Faa vil da endog kun tænke paa, at dem *fattes* Andet end i det Høieste en *Kiæreste* til Bod for al Vidskabs

Kiedsommelighed og et "*Levebrød*" til Løn for langt |A:66|Gskv:120Slid, og hvor langt Færre vil have baade Lyst og Mod og Kraft til at blive *smaa* igien for at voxe naturlig, hvad de dog aabenbar maae, om de nogensinde skal lære enten hvad *Modersmaalet* duer til, eller hvad Man kan finde i *Danske* Bøger! Langtfra at ville overdrive, lægger jeg gierne til: Gudskelov! det gaaer ikke slet saa galt, som *Latin-Skolen stiler* paa, *lidt Dansk,* baade af Mund og Bog *indsmugles* dog hos mangen En, og jeg mindes endnu med Fornøielse, hvordan jeg, som *Latinsk Skoledreng* læste gamle *Danske Krøniker* om Aftenen paa et *Skomager-Værksted,* men Sligt hører dog nødvendig til *Undtagelserne,* og at *Regelen* desværre fulgdes bedre end Nogen selv i den *Latinske* Grammatik, har jeg som *Dansk Forfatter i tredive* Aar havt overflødig Leilighed saavel til at bemærke som til at beklage. Hvor fortvivlet en Sag det derfor end kan synes i *Danmark* at skrive om *Ønskeligheden* af en *Dansk Høiskole,* saa er dog *Nødvendigheden* af en Anstalt til *Modersmaalets* Dyrkelse og til *Opdagelsen* af hvad derpaa er skrevet, ingensteds under Solen, hvor *Skoler* findes, saa stor eller soleklar som her, og da det aabenbar kun er *Haabet* om, at en saadan Anstalt vilde føies i betimelig Tid, der har kunnet give baade mig og hver *Dansk Skribent* med mindste Dybde og Alvor Mod til under saa fortvivlede Omstændigheder at være det, hvorfor skulde jeg da ikke |A:67haabe, det nu paa den høie Tid, hvad saa end *Latinerne* sige, omsider vil lykkes!!

Efterskrift.

---

1 Skriften *staaer* men Ordet *gaaer*.

Pennen havde jeg lagt og indbildte mig at have forsvarlig "vasket mine Hænder," saa jeg var nu aldeles uskyldig i Alt hvad *Danskens* Mund eller Hænder herefter maatte lide enten af *Latinske* eller andre *Blækhorne;* men ved at see lidt nøiere til, fandt jeg dog, der i Grunden sad meget Blæk paa mine Fingre endnu, hvad der klædte saameget slettere, som det er det "*smukke Kiøn*" jeg haaber, vil *række* mig *Haand* til de |Gskv:121Danske *Latineres* Oplysning om *Moders*-Maalets, følgelig ogsaa *Kone*-Maalets, afgjorte Fortrin for "de *Lærdes Sprog*" og utabe|VU:230lige Ret til at herske som en *Dronning i Fædrene-Landet,* følgelig ogsaa i alle *Fædres* Huse, *Hoveder* og *Tankegang*. Med dette "Blæk paa Fingrene" mener jeg naturligviis *Bogorme-Nykkerne,* der bestandig

hænge ved mig, hvor idelig jeg end ryster dem af, og som aabenbar forblindede mig, da jeg vilde endt Bogen med et *Bogmager-Suk,* istedenfor med et kort Begreb, der ved første Øiekast viiste især den "blaaøiede Athenes" |A:68Sydskendebørn, at *Bøgerne,* hvormeget jeg end ellers synes at foretrække deres Selskab for alle smukke Pigers og livsalige Koners, dog *her* er mig en *Bisag,* jeg kun nævner, for at beklage mig over de slemme Mandfolk, hvem *ei engang* Bøger, som de elskværdigste og smagfuldeste *Læserinder* beundre og ophøie, kan forsone med *Dansken,* deres egen *Moders* og deres *Hjerte-Dronnings* det faure, søde Tungemaal.

Denne Efterskrift skal da nu tjene til den Forsikkring, at trods al min Boglighed er det mig dog langt kiærere at høre en Vise af mine, som "Deilig er den Himmel blaa" eller "Kommer hid I Piger smaa" slaae med Vingerne paa vor Moders og hendes Døttres yndige Læber, end om alle Mandfolke-Hænder bladede nok saa flittig i mine tykkeste Bøger, og at det er denne *Synsmaade* og denne *Smag,* jeg, til *Dannekvindens* daglige Fryd, ønskede at giøre *udødelige* paa den *Danske Høiskole,* saa Ungersvendene lærde der under Jubel at spørge først og sidst om hvad der er baade sundt og lifligt for Hjertet, baade godt og sødt i Munden, især hos de ærbare, ømme og deilige *Kvinder* af *Danebods* og *Dagmars* Æt. Det har nemlig slet ingen Nød med noget Folk i vore Dage, hos hvem *Modersmaalet* oplives til (med *Munden,* som dog vel af Gud er bedre skabt end nogen *Pen* af Mesterhaand kan skiæres til at *føre Ordet,*) i *Tale* og *Sang* at oplyse og forlyste den letnemme Ungdom, ingen |A:69Nød, at *Bøger* paa *Modersmaalet,* som minde om, tydelig udvikle og grundig stadfæste, hvad Øret hørde og Hjertet har kiært, at saadanne Bøger skulde *der* enten ringe|Gskv:122agtes eller fattes velvillige, taknemmelige og forstandige Læsere. Derimod lærer alle Tiders Erfaring, at ligesaalidt som det nyttede *Ebræerne* at have *Mose-Lov, Propheterne* og *Psalmerne,* eller *Grækerne* at have en *Bogskat* paa deres eget Sprog, som hele Verden maa beundre, nyttede dem Intet, da *Modersmaalet* i *Folkemunde* enten *uddøde* eller hendøde dog, saa det opgav sin *Aand,* tabde med Naturligheden baade Fynd og Fylde, ja, tabde "det *vingede Ord*" som virker alt Storværk paa Jorden; at ligesaalidt nytter den ypperste Skrift paa deres eget end sige da paa *fremmede* Sprog noget Folk under Himlen, naar *Modersmaalet* |VU:231enten *forstummer* eller *forstenes* paa *Talerens* og *Sangerens* Læber, thi da er "*Hoved og Hjerte*" adskildte, hvad aldrig kan giøres eller skjules saa konstig af nogen Pen, at jo *Døden, Folke-Døden* er vis og røber sig kun alt for klart i Legemets, det *Borgerlige Selskabs* Opløsning og *Dyrenes,* de Vildes og de Tammes, ja, *Dyriskhedens* Enevoldsmagt i Landet! Paa et hængende Haar var denne Død og dermed al Ulykke overgaaet hele *Christenheden* ved Slutningen af *Middelalderen,* da Ordet paa Folkenes Modersmaal, kæmpende med Døden, levede op, og hvor der var nogen |A:70Aandskraft, uddrev *Latinen* af *Kirken* som en *ureen* Aand; men saa svagt var

Livet her og paa de fleste Steder, at det brat sank til Jorden igien, og saa forblindet var Øiet allevegne, selv i *England,* at Man feiede og prydede *Skolen* til Bolig for den uddrevne *Meenvætte,* ledsaget af andre Syv, arrigere end han, saa det Sidste blev værre end det Første. Man indsaae nemlig ingensteds, at det var *Modersmaalet i Munden* der baade fordrev *Latinen* og skabde de nye *Bøger* paa Folkenes *eget Sprog,* men indbildte sig tvertimod, at det var nogle *gamle Bøger* paa *fremmede* Sprog og især de *ægte Latinske,* der havde gjort *Miraklet,* og opoffrede sig derfor af yderste Formue til de *togange Dødes* Dyrkelse, de *døde Bøgers* paa de døde *Sprog,* og sang som *Dødninger* til *Classikernes* Priis, saa Man maa vel mindes Folket i Ørken, der dandsede om det gyldne men livløse *Konstværk,* og sang: see, Israel, det er dine Guder, som |Gskv:123udførde dig af *Ægypten!* Kun i *England* var *Folke* og *Borger-Livet* for stærkt og storagtigt til at *opoffre* sig for den Classiske Skole-Tyran, skiøndt Det gjorde noksom Røgelse for ham, og derved styrede *Forsynet* det kiærlig og vidunderlig saa, at *Modersmaalet* i det *Attende* Aarhundrede hos *Enkelte* levede op paany i alle protestantiske Lande, men dog for det Meste kun til at yttre sig *magtesløst* paa *Papiret* og *konstlet* i Skuespil-Huset. Ingensteds blev det vel ført |**A:71**saa lovlig til Bogs eller saa naturlig efterlignet af Skuespillere, som hos os i Slutningen af forrige og Begyndelsen af dette Aarhundrede, men heller ingensteds, tilsyneladende, med mindre Virkning paa Folket, paa *Skolen* og de *Lærde,* saa her nødtes vi til at opdage *Grundfeilen,* som ikke engang ligger i den *Byzantinske Drenge-Skole* for de "*døde Sprog,*" men i *Overtro* paa den *Aand* og *Livskraft,* der ved en vis ubegribelig Konst skulde kunne indtrylles i *døvstumme, steendøde* Bøger og derigiennem meddele sig. Jo mere *naturlig* og *folkelig* nemlig de *nydanske Skjalde* har *skrevet,* des klarere er det, at *Liv* og *Aand* ved *Skrift* slet *ikke* lader sig *meddele,* thi |VU:232har vi ikke engang ved vor *Skrift* kunnet meddele *den* Aand og vække *det* Liv, hvortil *Læserne* er *odelsbaarne,* da skal Ingen meer indbilde os, Man i *Skolen* for "de *døde* Sprog" kan *skriftmæssig* vække et *Liv* og meddele en *Aand,* der er os *vildfremmede*. Vil Man sige, det kommer kun af at *Danske* Læsere er aldeles *livløse* og utilgiængelige for Aand, da maae vi afvise den Forklaring som nedrig Bagvaskelse, da det er vist, vi *Skjalde* sprang ei ud af Flintesteen og voxde ei paa andet Træ end det *folkelige Stamtræ,* der, hvis det alt var henvisnet eller forraadnet, umuelig kunde skudt de Kviste, vi er, indgydt os det *Liv,* den *Kraft* og *Saft,* vore *Blade* og *Blomster* udvise. Her maatte det da nødvendig opdages, hvad det var, der |**A:72**hindrede saadanne Top-Kviste paa de ny Folks Stamtræer fra at bære *Frugt,* eller, reent ud sagt, hvad der i høi Grad berøvede *Engelskmænd* og *Tydskere* og truer med hardtad ganske at berøve os det store Gavn, Folkene aabenbar kunde og skulde havt af deres *Skjalde* paa anden Omgang, eller de |Gskv:124*folkelige Forstands-Digtere,* der følde og vidste, at hos dem stod *Folkena*|*VU:213turen* og *Modersmaalet* levende op i det vingede

Ord; at det nemlig var slet ikke Andet end *Mangelen* paa en levende fortsat, stadig og udbredt Vexel-Virkning mellem dem og Folket, altsaa en betimelig grundet, *folkelig Høiskole,* hvor *Konsten* kom den alderssvage *Folke-Natur* til Hjelp, ei ved at ville omskabe den efter de Lærdes Griller eller fremmede Forbilleder, og ei ved noget Slags Kvaksalveri, men ved at indlede de naturlige Safter i hele Legemet, som ved en underlig Forknyttelse afsondrede sig, men ved en ligesaa vidunderlig Styrelse kan vende tilbage, saalænge *Folke-Aanden* i det "vingede Ord" endnu omsvæver os! Mig blev det givet at opdage den store *Natur-Lov* for *Aandens Virkning* og *Forplantelse,* og at see den stadfæstet saavel i det daglige Liv, som i Slægtens store Levnetsløb, og medens jeg, som Menneske, maatte ønske, min Stemme var som *Gjallar-Hornets* eller den store *Basuun,* der kunde vække alle Jordens Skindøde til Live og indblæse dem den *Aand,* de savnede, da maa det nødvendig være min med Aarene stigende Længsel, at |A:73kunne i det Mindste bidrage til *Oplivelse* af Folkene i *Norden* og Udbredelse af den Aand, der *naturlig* har besjælet og stadig besjæler mig, har indskudt mig den Kiærlighed til Modersmaalet og, trods *Latinen,* opelsket hos mig den Styrke deri, som, hvor ringe de end i Grunden er, dog i Sammenligning findes at udmærke min Tale og Skrift.

Man kan maaskee bebreide mig, at jeg, med dette Blik for *Tidens* |VU:233*Tarv,* ei for længe siden har gjort hvad jeg kunde til en *levende* Udbredelse af *det* Sprog og *den* Tankegang, jeg veed, er *ikke mine* som Bogorm og *ei* de *Fremmedes,* men *Folkets,* jeg tilhører, og kan derfor tale til og tale med om Alt hvad der er i Mennesket og Borger-Selskabet, tit maadelig nok, men dog altid, saa de gider hørt det, kan mærke hvad jeg mener og dele hvad de ynder. Saalidt i denne som i nogen Henseende indbilder jeg mig heller at være reen, som jeg veed, er den visse Vei til aldrig at blive det, men dog gik jeg stundom |Gskv:125irette med mig selv, hvi jeg ikke, naar det var den eneste Maade, skrev eller lod mig skrive en *Latinsk Disputats* for *Lov* til offenlig at *tale Dansk* andensteds end i *Kirken,* som paa alle Folks Tungemaal har sit *eget* Sprog og sin *egen* Aand, til Udtryk for *sit* eiendommelige Liv, der kan *taale* alt Folkeligt ved sin Side, og forbinder sig venlig med det ægte *Danske* og *Nordiske,* men kan dog ikke *forenes* og vil ingenlunde *forbyt* |A:74*tes* eller *forblandes* dermed. Havde Man ikke ved mange høitidelige Indbydelser til *academiske Værdigheder* saa aldeles *forbigaaet* mig, som om jeg aldrig var til, end sige var En af Danmarks navnkundigste *Ord* og *Penne-Førere,* da havde jeg vel ogsaa, for Øiemedets Skyld, forligt mig med det urimelige Middel, men til som en *Tigger* at giæste den *Studigaard,* hvor det var klart, Man gav mig helst hvad jeg mindst attraaede, dertil var jeg for stolt, til jeg blev hardtad for gammel og, som mig syndes, for klog, da *Latin-Skolens* Virkninger og vort *Chinesiske* Examens-Væsen giør det til en fortvivlet Sag at træde i levende Vexel-Virkning med vor studerende Ungdom! Hertil kommer, at skiøndt min Natur er *heel*

Nordisk, er den dog aabenbar kun *halv Dansk,* saa her forstaaes jeg tit kun halvt og kan kun daarlig læmpe mig efter Omstændighederne, og tør jeg end ingenlunde sige, jeg er dermed forsvaret, saa mener jeg dog, det er dermed forklaret, hvi jeg, trods min faste og levende Overbeviisning om det *mundtlige Ords* ubetingede Nødvendighed til *Livs Opvækkelse* og *Aands* Forplantelse, dog ei har gjort min *yderste* Flid for at virke dertil. Den dybere Grund turde imidlertid dog være den Følelse, at aabnes der kun betimelig en *Kongelig Dansk Høiskole* for hele Rigets Ungdom, da gaaer Alt, ogsaa uden mig, sin *naturlige* Gang, og skedte det ikke, da vilde den Smule meer jeg maaskee med |A:75yderste Anstrængelse i min indeklemte Stilling kunde virket, være saa ubetydeligt, at det knap lod sig spore, og derhos saa umageligt, at det neppe heller af en Slags *Eremit,* med min stærke Drift til at føre Pennen omkaps med Ordet, lod sig naturlig vente!